

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI**

O‘RTA MAXSUS KASB-HUNAR TA’LIMI MARKAZI

**SAMARQAND VILOYAT O‘RTA MAXSUS
KASB – HUNAR TA’LIMI BOSHQARMASI**

AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA INTERNET

(Uslubiy qo‘llanma)

*Texnika fanlari nomzodi M.Xolmuxamedov
umumiy tahriri ostida*

SAMARQAND – 2007

Tuzuvchilar:

- Boliyev M.N.** - Samarqand viloyat o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi boshqarmasi innovatsiya va ilg'or pedagogik texnologiyalar bo'limi boshlig'i
- T.A.Yuldashev** - Sartepo turizm va maishiy xizmat kollejining informatika fani o'qituvchisi

Taqrizchilar:

- Abdullayev A.H.** - O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi Markazi axborot texnologiyalari bo'limi boshlig'i
- Rustamov R.R.** - O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi Markazi ta'lim standartlarini takomillashtirish va ilg'or pedagogika texnologiyalarini joriy etish bo'limi bosh mutaxassisi
- Muhammadiyev T.O'.** – Sartepa turizm va maishiy xizmat kollejining axborot texnologiyalari fani bo'yicha bosh o'qituvchisi.

Pedagogik mahoratni oshirish kurslari doirasida Samarqand viloyat o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarining o'quv ishlari bo'yicha direktor o'rinbosarlari uslubiy kengashi (2007 yil mart oyi)da tasdiqlandi va nashrga tavsia etildi.

KIRISH

Ta'lim jarayonida talabalarni har tomonlama bilimini mustahkamlash, murakkab jarayonlarni yaqqol ko'z oldilariga kelishi va vizual qabul qilishni amalga oshirish borasida kompyuter va axborot texnologiyalarining hissasi katta. Axborot texnologiyalarini o'quv jarayonida qo'llash nafaqat talabalar o'zlashtirish ko'rsatkichlarining yuqori bo'lishini, balki ta'lim samaradorligining ham yuqori bo'lishini ko'rsatadi. Bundan tashqari hozirgi kunda har bir oliy o'quv yurti yoki kasb-hunar kollejlarini bitiruvchilari yuqori malakali va zamon talablariga mos keladigan mutaxassis bo'lib yetishishlari lozim. Shunday ekan, har bir mutaxassis o'z ixtisosligi bo'yicha chuqur bilimga ega bo'lishi bilan birga hozirgi kunda barcha sohalarini keng qamrab olayotgan kompyuter bilan bevosita mulqot qila oladigan, zamonaviy axborot texnologiyalarini ish jarayoniga tatbiq eta olish malakasiga ega bo'lishi kerak. Buning uchun dastlab o'qitish jarayonida har bir fanni zamonaviy axborot texnologiyalari bilan birgalikda bog'lab o'rgatish zarur bo'ladi. Ushbu qo'llanmada kompyuter va zamonaviy axborot texnologiyalari haqida asosiy tushunchalar va ularni ishlatish jarayonlari, ya'ni xalqaro Internet tarmog'ida ishlash bo'yicha ma'lumotlar kiritilgan.

Ushbu qo'llanmada test savollari berilgan bo'lib, foydalanuvchilar javob berish orqali berilgan ma'lumotlarni yana bir marotaba takrorlash imkoniga ega bo'ladilar.

1. Axborot texnologiyalari haqida asosiy tushuncha

Texnologiya - so'zi yunoncha (techne) san'at, mahorat, o'quv ma'nolarini anglatadi, bu esa jarayonlar demakdir.

Jarayon deganda oldinga qo'yilgan maqsadga erishishga yo'naltirilgan harakatlarning muayyan yig'indisi, jamlanmasi tushuniladi. Axborot texnologiyalarning maqsadi inson tahlil qilishi uchun axborotni ishlab chiqarish va uning asosida biror bir hatti-harakatni bajarish bo'yicha qaror qabul qilishdan iboratdir.

Axborot texnologiyalarini tatbiq etish iqtisodiyot, fan, ta'lim va boshqarishning barcha sohalarida davom etmoqda. Axborot texnologiyalarining fan va ta'lim sohasidagi asoslari bo'lgan ko'plab zamonaviy texnika vositalari: kodoskop, audio va video magnitofonlar, televizor, kompyuter, skaner, mikrofon, kolonka, videoko'z, videoproyektor va nusxa olish apparatlaridan dars berish jarayonida maksimal foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishga keng imkoniyatlar yaratadi.

Axborot texnologiyasi – bu ob'yekt, jarayon yoki hodisalar holati haqidagi ma'lumotlarni bir ko'rinishdan ikkinchi, sifat jihatdan mutloq yangi ko'rinishga keltiruvchi ma'lumotlarni to'plash, qayta ishlash o'zlashning vosita va usullari majmuasidan foydalanish jarayonidir. Axborot texnologiyasining vujudga kelishi va

rivojlanishini belgilovchi ichki va tashqi omillar mavjud bo'lib, ularni quyidagicha tavsiflash mumkin:

Ichki omillar — bu axborotlarning paydo bo'lishi (yaratilishi), turlari, xossalari, axborotlar bilan turli amallarni bajarish, ularni jamlash, uzatish, saqlash va hokazo.

Tashqi omillar — bu axborot texnologiyasining texnika uskunaviy vositalari orqali axborotlar bilan turli vazifalarni amalga oshirishni bildiradi.

Axborot texnologiyasining mazmunini quyidagi oddiy bir misol bilan tushuntirishga harakat qilamiz. Siz biror ma'lumot haqida boshqa bir viloyat (respublika, qit'a)da yashovchi o'rtog'ingiz bilan fikr almashmoqchisiz deylik. Buni turli yo'llar orqali amalga oshirishingiz mumkin. Siz o'rtog'ingizga o'z fikringizni (o'z navbatida o'rtog'ingiz ham sizga javoban) quyidagi usullar orqali yetkazishingiz mumkin:

- 1) aloqa bo'limi orqali (yozma ravishda);
- 2) telefon tarmoqlari orqali (og'zaki);
- 3) zamonaviy telekommunikasiya vositalari orqali.

Hayotiy tajriba shuni ko'rsatadiki, bu usullardan foydalanish natijalari turlicha bo'ladi va natijalarga qarab qaysi usuldan foydalanishni o'zingiz belgilab olasiz. Albatta, yuqorida ko'rsatilgan usullardan foydalanish o'zatilayotgan axborot mazmuni va mohiyatiga bog'liq. Axborotni uzatish usullariga kelsak, 1- va 2-bandda ko'rsatilgan usullar bilan yoshligingizdayoq tanishib olgansiz va undan foydalanishni yaxshi bilasiz. Zamonaviy telekommunikatsiya vositalaridan foydalanish esa ular bilan muloqot ko'nikma va malakalariga bog'liq.

2. Multimedia vositalari

Multimedia vositalari o'qitish jarayonida foydalanish o'qitishning sifati va samarasini oshirib o'rgatishning eng qulay usullaridan biri hisoblanadi. Multimedia vositalari bilan olib borilgan saboq o'quvchining darsga bo'lgan qiziqishini va bilim olish saviyasini oshiradi.

Multimedia - bu informatikaning dasturiy va texnikaviy vositalari axborotning an'anaviy va noan'anaviy turlari asosida o'quv materiallarini tinglovchilarga yetkazib berishning mujassamlashgan holdagi ko'rinishidir. Multimedia hozirda juda tez rivojlanayotgan zamonaviy axborot texnologiyasi bo'lib, u quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- an'anaviy axborot turlari: matn, jadval, turli xil bezaklar va original axborot turlari (nutq, musiqa, videofilmlardan parchalar, telekadrlar, animatsiya ko'rinishidagi axborot turlari);
- video va audio axborotlarni kompyuterda qayta ishlash va aks ettirish uchun markaziy protsessorning harakatchanligi, ma'lumotlarni uzatish shinasining o'tkazish qobiliyati, tezkor video-xotira, katta sig'imli tashqi xotira, hajm va kompyuter kirish-chiqish kanallari bo'yicha almashuvi tezligini taxminan ikki baravar oshirish talab etiladi;

- „inson – kompyuter - inson“ interaktiv muloqotining yangi darajasining taminlanishi, muloqot jarayonida foydalanuvchi ancha keng va har tomonlama axborotlarni oladi.

Ta'lim jarayonida multimedia vositalari yordamida darslarning samaradorligini oshirish mumkin. Hozirda amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, multimedia vositalari yordamida tinglovchilarni o'qitish ikki barobar samarali bo'lmoqda. Ma'lumki, eshitgan materialning to'rtidan bir qismi xotirada qoladigan bo'lsa, tinglovchilarga berilayotgan materiallarni video orqali amalga oshirsak, axborotni xotirada saqlanib qolishi va tasavvur qilish imkoniyati 35-70 foizgacha oshadi. Shuningdek, mazkur o'quv dasturlar audio, video va grafika ko'rinishida mujassamlashtirilgan holatda tinglovchilarga berilsa, materiallarni xotirada saqlab qolish 70-95 foizga oshishi kuzatilmoqda.

Ta'lim sohasida multimedia vositalari yordamida tinglovchilarga bilim berish afzalliklari :

- Ta'lim jarayonida berilayotgan materiallarni chuqurroq va mukammalroq o'zlashtirish imkoniyatining mavjudligi.
- Ta'lim olishning yangi sohalari bilan yaqindan aloqa qilish ishtiyoqini yanada oshishi.
- Dars jarayonida bilim olish vaqtining qisqarishi natijasida vaqtning tejash imkoniyatiga erishilishi.
- Olingan bilimlar kishi xotirasida uzoq muddat saqlab qolinishi va uni amaliyotda qo'llash mumkinligi

3. Shaxsiy kompyuterlarning tuzilishi

Shaxsiy kompyuterlar (inglizcha Personal Computers, qisqacha- PC) quyidagi qurilmalardan tashkil topgan:

- *sistema bloki;*
- *monitor;*
- *klaviatura;*
- *sichqoncha;*
- *tashqi qurilmalar.*



Sistema bloki – odatda ikki xil ya'ni, desktop

(yassi) yoki town (minora) ko'ri-nishlarida ishlab chiqariladi. Kompyuterning asosiy qismlari sistema blokida joylashgan bo'lib, ular quyidagilardir:

- Tezkor xotira (RAM-Random Access Memory-ixtiyoriy kirish mumkin bo'lgan)
- mikroprosessor,
- qurilmalar nazoratchilari, (ya'ni kontrollerlar, adapterlar, elektr manbai bilan taminlash bloki),



- yumshoq disk yurituvchi qurilmasi (FDD-Floppy Disk driver),
- qattiq disk qurilmasi (HDD-Hard Disk driver),
- faqat o'qish uchun mo'ljallangan lazer disk qurilmasi (CD ROM-Compact Disk Read Only Memory) hamda lazer diskka yozish qurilmasi(SD Writer) ,
- shinalar,
- modem va boshqa qurilmalar.

4. Qo'shimcha qurilmalar

Qo'shimcha qurilmalar quyidagi uskunalardan iborat:

Printer,skaner,modem, grafik quruvchi va boshqalar.

Printer Printerlar kompyuterda olingan natijalarni, programma va ma'lumotlarni bosmaga chiqarish uchun ishlatiladi. Printer yordamida matnlarni, grafiklarni, rasmlarni rangli va rangsiz ko'rinishda bosmaga chiqarish mumkin.

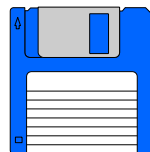
Modem Modem modulyasiya, demodulyasiya so'zlaridan olingan bo'lib, uzluksiz signallarni raqamli (modulyasiya) va raqamli ma'lumotlarni uzluksiz (demodulyasiya) signalga almashtirib beradigan qurilmadir. Kompyuter telefon tarmog'i orqali axborot almashish maqsadida ishlatilayotganda, telefon tarmog'idan olingan signalni qabul qila oluvchi va uni raqamli axborotga aylantiruvchi qurilma lozim bo'ladi. Modemning vazifasi kompyuterdan kelgan signalni telefon tarmog'i ish chastotasi diapozoniga mos chastotadagi elektr signaliga aylantirishdan iborat. Uning asosiy vazifasi kompyuterlararo aloqani o'rnatishdir. U o'zining kommunikatsion programmalariga ega bo'lib, bu programmalar yordamida uzoq masofalarga ma'lumotlarni uzatishi va qabul qilishi mumkin. Modem ichki va tashqi bo'lishi mumkin.

Skaner - matn, grafika, tasvirlarni kompyuterga kiritishni avtomatlashtirish uchun xizmat qiluvchi qurilma. Uning asosiy xarakteristikasi ma'lumotlarni aniq, tiniq, lozim bo'lgan rangda (xususan qora rangli) ko'rinishda chiqarish qobiliyatidir.



5. Tashqi xotiralar

Disketa Ma'lumotlarni, programmalarini doimiy saqlash, ayirboshlash maqsadida disketalar ishlatiladi. Unga FDD (Floppy Disk Driver – egiluvchan disk qurilmasi) yordamida ma'lumotlar va programmalar yoziladi va undan o'qiladi. Hozirda HD (High Density-yuqori zichlik) rusumidagilar asosan hajmi 1,44 yoki o'ta yuqori 2,88 Mbaytga teng bo'lganlari keng ishlatilmoqda.



Lazerli (kompakt) disk CD ROM (Compact Disk Read Only Memory – faqat o'qish uchun lazerli



disk),keyingi paytda bu qurilma juda muhim rol o'ynamoqda. Uning asosiy sababi unga 650 Mbayt (700 Mbayt) hajmdagi ma'lumotni sig'ishi bo'lsa, ikkinchi tomondan uni ishlatishda qulayligi bilan alohida e'tiborga loyiq.Uning CD ROM va CD Writer(yozuvchi) ko'rinishdagilari mavjud bo'lib, birinchisi faqat o'qish uchun mo'ljallangan bo'lsa, ikkinchisi ma'lumot va programmalarni yozish uchun keng qo'llanilmoqda. CD ROM ning muhim ko'rsatkichlaridan biri uning ma'lumot ayirboshlash tezligidir.

Raqamli DVD videodisklar - Bu diskarga ma'lumot ikki qatlamli va ikki tomonli yoziladi. Shuning uchun ham ularga katta sig'imli ma'lumotlar ketadi, ularning sig'imi 4,7Gbayt, 8,5Gbayt, 9,4Gbayt, 17Gbayt ga teng bo'ladi.



USB (Ultra-Stable Mini) – bu tashqi xotira ham desketa vazifasini bajaradi, uning tashqi ko'rinishi ixcham hajmi esa juda katta.Uning sig'imi 12 Mbayt dan 2Gbaytgacha bo'ladi. Bu qurilma COM portiga ulanadi. Uning ajoyib xususiyati shundan iboratki, unga CD yoki DVD Writer (yozish qurilmalari) asboblari ham to'g'ridan-to'g'ri yozsa bo'ladi. Yana bir xususiyati shundan iboratki, hozirgi kunda ishlab chiqarilayotgan USBlardan nafaqat tashqi xotira balki, MP3 Player (qo'shiq eshituvchi qurilma), FM to'lqinlarida ishlovchi radio tarzida ham foydalanish mumkin.



Mikrofon va karnay Mikrofon - turli xil ovozli animasiya va prezentatsiyalar tayyorlash uchun ishlatiladi. Bunday animasiyalarga misol qilib Windows sistemasida yoki Word matn muharririda ishlash jarayonini olishimiz mumkin. Bunda animasiyalar shu jarayonlarda ishlash bo'yicha to'liq ovozli tarzda tayyorlanadi. Ana shu ovozlarni eshitish uchun karnay(kolonka)dan foydalaniladi. Karnayning asosiy vazifasi ovoz(musiqa, ovoz va boshqalar)ni chiqarib berishdan iborat.

Webkamera - kompyuterlararo videotasvirlarni uzatuvchi qurilmadir. Bu asosan xalqaro Internet tarmog'i bilan birgalikda ishlatiladi. Webkameradan foydalanganingizda siz dunyoning istalgan bir burchagidagi tanishlaringizni ko'rish imkoniga ega bo'lasiz.

6. Klaviatura va sichqoncha

Klaviatura va sichqoncha ma'lum ma'noda bir-birining o'rnini bosadigan, ma'lumotlarni kiritadigan va kompyuter bilan muloqot qilish vazifasini o'taydigan qurilmalardir. Ularsiz kompyuterda ishlab bo'lmaydi. Ular yordamida siz operatsion

sistemaga va uning boshqaruvi ostida ishlaydigan programmalarga buyruqlar, shuningdek, bu qurilmalar yordamida programmalarga kerak bo'lgan ma'lumotlar kiritiladi.

Sichqoncha - odatda ikki yoki uch klavishli bo'ladi: chap, o'ng va o'rta. Chap va o'ng klavishalar programma asosida almashtirilishi mumkin. Odatda chap klavishi yordamida asosiy amallar (ajratish, surish, bajarish va hokazolar) bajariladi. O'ng klavishi kontekst menyu deb ataluvchi amallarni bajarish uchun xizmat qiladi. Kontekst menyuning vazifasi joriy holatda u yoki bu amalni tezroq bajarish bilan bog'liq. O'rta klavishi, xususan, varaqlash (xuddi klaviaturadagi Page Down, Page Up tugmachalariga o'xshab) maqsadlari uchun qulay. Sichqonchani ham turli xillari mavjud. Hozirgi kunda masofadan turib boshqariladigan sichqonchalar ham mavjud. Sichqoncha yordamida ob'yektni surish yoki ko'chirish tartibi quyidagicha: ekranda ko'rsatilgan ob'yektni topib, chap klavishi bosiladi va klavishini qo'yib yubormasdan, ob'yektni yangi joyga suriladi va sichqoncha klavishasi qo'yib yuboriladi. Windows muhitida ishlayotganda ekrandagi ob'yektlarni ham chap, ham o'ng tomonda joylashgan klavishalar bilan ko'chirish mumkin.

Chap klavishi bosilganda, mo'ljallash bo'ladi, o'ng klavishi bosilganda esa aniq vazifa berish kerak bo'ladi.

Sichqoncha yordamida quyidagi asosiy harakatni bajarish mumkin:

Point - ko'rsatkichni ekranning kerakli joyiga ko'chirish;

Slick - sichqoncha klavishasini bosib darhol qo'yib yuborish;

Double click- sichqoncha klavishasini ikki marta tez bosish;

Select-biror ob'yektni tanlash.

Tanlab olingan tasvir, matn qismi yoki grafik simvollarni boshqa joyga ko'chirish (*Drag and Drop* texnologiyasi) mumkin. Buning uchun tanlab olingan ob'yekt ustiga ko'rsatkichni olib borib, sichqoncha klavishasi bosiladi va ob'yektni kerakli joyga ko'chiriladi, so'ngra sichqoncha klavishasi qo'yib yuboriladi.

Klaviatura - kompyuterga buyruq va axborotlarni kiritish qurilmasi.

Klaviatura 101-105 asosiy tugmalardan iborat.

O'z vazifalariga ko'ra tugmalar beshta guruhga bo'linadi:

1. Harflar va sonlarni kiritadigan tugmalar. Ular oddiy yozuv mashinkalarning tugmalariga o'xshaydi.

2. Boshqaruvga oid tugmalar.

3. Funksional yoki amal tugmalar.

4. Sonlar kiritadigan tugmalar.

5. Maxsus belgili tugmalar.

7. Kompyuter bilan ishlatiladigan axborot texnik vositalar

Axborot texnik vositalar quyidagilardan iborat:

a. **Kodoskop** - Slayddagi tasvirlarni ekranda kattalashtirilgan hajmda ko'rsatish uchun foydalaniladi. Tasvirlar suv qog'ozda bo'lishi kerak, ayrim kodoskoplar qog'ozdagi



tasvirni ham ko'rsatib beradi. Kodoskoplar aslida kompyuterlarsiz ishlatiladi. Biz bu joyda uni axborot texnik vosita sifatida qarab o'tmoqdamiz.

- b. **Videoko'z** - Slaydlardagi va qog'ozlardagi rasm, matn yoki grafik va jadvallarni ekranga chiqarib beradi. Shuningdek, tasvirlarni videolavha ko'rinishida olish mumkin va uni ekranga chiqarish mumkin. Videoko'z Multimedia yoki televizorga, shuningdek, monitorga ulanadi.



- c. **Videoiikkilik** - Ta'lim jarayonida videolavhalarni namoyish etish uchun foydalaniladi. Shuningdek, televizor ekranda videoko'z orqali tasvirlarini ko'rsatib berishi mumkin.

- d. **Raqamli fotoapparat** - Raqamli fotoapparat yordamida lavhalar suratga olinib, kompyuterga kiritiladi va u o'z holida yoki qayta ishlanib slaydga yoki qog'ozga olinishi mumkin. Lavhalarni va suratlarini kompyuterdan Multimedia orqali ekranda ko'rsatca ham bo'ladi. Raqamli fotoapparatlarning bir qancha turlari mavjud, ular bir biridan nuqtalar soni (pixels) bilan farqlanadi: masalan 1.0, 1.2, 1.4, 2.0, 3.2, 4.0 Megapixels va boshqalar. Shuningdek raqamli fotoapparat yordamida kichik videolavhalar ham olinib bu lavhalar kompyuterga kiritilishi mumkin.



- e. **Raqamli videokamera** -Raqamli videokamera yordamida lavhalar videotasmaga olinib, kompyuterga kiritiladi. U qayta ishlanib videomagnitafonda ko'rish uchun videokassetaga ko'chirib olinishi mumkin. Uning oddiy videokameradan farqi shundaki unda olingan lavhalarni kompyuterga ham kiritiladi.



8. Internet - Xalqaro aloqa tarmog'i

Internet (International Network – xalqaro kompyuter tarmog'i) -butun dunyoni qamrab olgan yagona tilda muloqot qiluvchi kompyuterlarning global tarmog'idir. Hozirgi kunda Internet dunyoning 150 dan ortiq mamlakatlarida 100 millionlab abonentlarga ega. Har oyda tarmoq miqdori 5-10% ortib bormoqda. Internet dunyodagi turli xil ma'lumotga oid axborot tarmoqlari o'rtasidagi o'zaro aloqani amalga oshiruvchi yadroni tashkil qiladi.

Tarmoqdagi barcha kompyuterlar TCP/IP tili deb nomlangan tarmoq protokollaridan foydalanadilar va bu til orqali kompyuterlar o'zaro ma'lumot almashadilar. TCP(Transmission Control Protokol -uzatishlarni boshqarish protokoli), IP(Internet Protokol -Internet protokoli). Bular birgalikda standart tilni tashkil etadi va global tarmog' kompyuterlari ma'lumotlarni almashadilar.

World Wide Web(Web yoki WWW) – Internet hujjatlarini qarab chiqish uchun mo'ljallangan va boshqarish oson bo'lgan grafiklar interfeysidir (aloqa qilish,

o‘zaro ta’sir qilish, kelishish va hokazo), bu hujjat ular orasidagi o‘zaro murojaat axborotli „o‘rgimchak to‘ri“ni hosil qiladi. Web bir sahifadan boshqa sahifaga murojaat qilishni ta’minlaydi. Sodaroq qilib aytsak, Web ni katta bir kutubxona deb tasavvur qilamiz. Agar Web tugunlarini kitobga o‘xshatsak unda kitob sahifalarini „Web sahifalarini“ deb hisoblashimiz mumkin. Sahifalarda yangiliklar, rasmlar, kinofilmlar, ovoz yozuvlari va boshqalar bo‘ladi. Bundan tashqari siz yana Internetdan foydalanuvchilarning „shaxsiy sahifalari“ bilan ham tanishishingiz mumkin. Unda foydalanuvchilar o‘zi, qiziqishi, rasmi va boshqa ma’lumotlarini joylashtiradilar.

Microsoft Internet Explorer - ko‘rib chiqish vositasi

Internet bilan ishlash uchun Internet Explorer dasturi ishga tushiriladi. Internetning Explorerda ishlashi uchun Windowsning programma menyusidan yoki bevosita ish stolidan kompyuterga yo‘klanadi.

Internet Explorer ko‘p qo‘llaniladiga tugmalar quyidagilar:

Назад - Orqaga qaytish (Web hujjatning keyingi bo‘limiga o‘tish). Uni bajarish uchun o‘nga sichqoncha ko‘rsatgichi o‘rnatib bosiladi;

Вперед -Oldinga yurish (Web hujjatning oldingi bo‘limiga o‘tish). yuqorida aytilganidek bajariladi ;

Обновить - Hujjatlarni ko‘rishni to‘xtatish.;

Обновить - Hujjatlarni ko‘rishni davom ettirish;

Домой - Uyga ya’ni ko‘rilayotgan Web sahifaning bosh sahifasiga (qismiga) qaytish;

Поиск - Kerakli hujjatlarni qidirish;

Избранное –Tanlangan;

Журнал - O‘qilgan fayllar va foydalanilgan URLlarni saqlash joyi.

Kerakli axborot (Web sahifa) manzili Internet Explorer dasturining **Адрес** qismiga yoziladi va **Переход** tugmasi bosiladi

Elektron pochta (Elektronik mail qisqacha E-mail)

E-mail – aniq elektron adres buyicha xabarlarini uzatishning elektron usulidir. E-mail yordamida xabarlar, xat, rasm, grafik va tovushlarni (ya’ni maxsus formatli fayllarni) uzatish imkoniyati mavjud. E-mail adreslari quyidagi ko‘rinishda bo‘ladi:

name@domain1.domain2.domain3

bunda : name –foydalanuvchining shartli nomi ;

@ -ajratuvchi belgi;

domain3 – tugun nomi(ko‘pchilik holarda bo‘lmashligi ham mumkin)

domain2 – global tugun nomi, tashkilot;

domain1- davlat yoki tashkilot kodi;

Misol: Yuldashev_t@mail.ru



Domenning tashkil etuvchilari (**com, silk, org**) bir – biridan nukta bilan ajratiladi. Domenning eng o'ngida joylashgan **org** qisqartma domenning yuqori bosqichi deb ataladi. Uning o'rnida mamlakat kodi ham turishi mumkin. Masalan, **uz** (O'zbekiston), **ru** (Rossiya), **de** (Germaniya). Bu holda domen grafik prinsip asosida tashkil qilinganini bildiradi. Bu kodlar xalqaro andozalar (ISO) tomonidan aniqlanadi.

9. Mamlakatlar va tashkilotlar kodlari

UZ - O'zbekiston RU - Rossiya

DE - Germaniya COM – Savdo

EDU – Ta'lim sohasi GOV - Hukumat

INT – Xalqaro ORG – Tashkilot va hokazo

E-mail da ishlashning har bir foydalanuvchi uchun umumiy bo'lgan quyidagi tomonlari mavjud:

- Har bir foydalanuvchining o'z nomi (login) va tarmoqqa kirish uchun parolining (password) mavjudligi;
- Xatni olish va jo'natish imkoniyatlari;
- Xabarlarni fayl ko'rinishida va ilova fayl ko'rinishida yozish imkoniyatlari;
- Adresslar kitobini yaratish imkoniyatlari,

Elektron pochta hujjatlari bilan ishlash

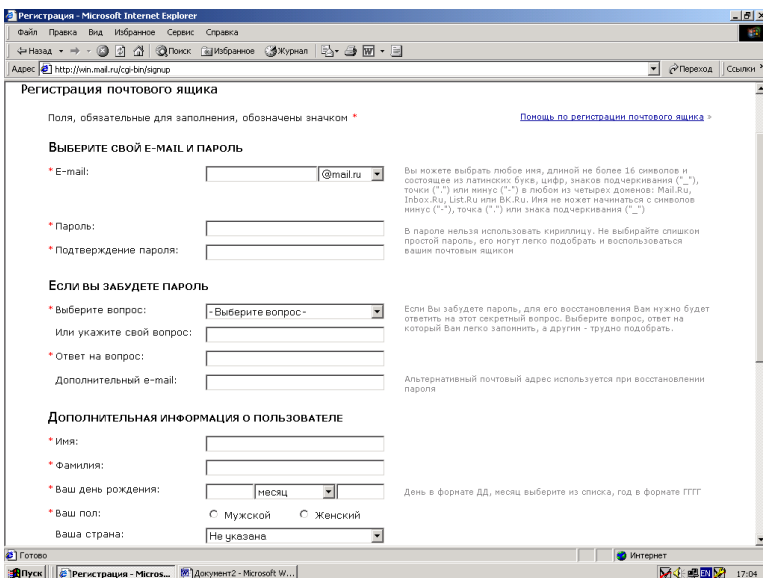
a) Elektron pochtaga a'zo bo'lish.

Yuqorida takidlab o'tildiki bir qancha elektron manzillari mavjud. Masalan mail.ru, rambler.ru, yaxoo.com, lycos.de va boshqalar. Shulardan birining tuzilishi, unga a'zo bo'lish jarayoni va unda ishlash buyicha batafsil qarab chiqamiz. Masalan mail.ru elektron manzillari umumiy ko'rinishi quyidagicha:

Mail.ru elektron pochta-sining umumiy ko'rishini.



Bu sahifada siz har xil yangiliklar, uyinlar va turli xil mavzularda e'lonlar hamda afishalar bilan tanishishingiz mumkin. Sahifaning o'rta-sida „Перестрация в почте” yozuvi mavjud. Agar siz sichqonchani kursorini usha yozuvga keltirib bossangiz ekranda quyidagicha sahifa hosil bo'ladi.



Mail.ru elektron pochtaga a'zo bo'lish tartibi.

Bunda ko'rsatilgan savollar quyidagilardan iborat:

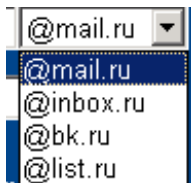
1. Elektron pochtaning nomi va paroli.

Elektron pochtaning nomi, bunda qanday nom tanlash aniq ko'rsatish kerak, masalan **Yuldashev_t@mail.ru** bunda sizning elektron manzilni tanlash imkoniyatingiz bor, ya'ni @mail.ru, @inbox.ru, @br.ru, @list.ru lardan birortasini tanlaysiz. Parol uchun esa siz o'zingizni esingizda yaxshiroq saqlanib qoladigan birorta sananimi yoki biror yaqinroq kishingizni ismini qo'yishingiz mumkin. Ehtiyot bo'ling agar qo'yan parolingiz esingizdan chiqib qolsa elektron pochtagizga kira olmaysiz.

2. Agar siz parolingizni esingizdan chiqargan bo'lsangiz unga yordam tariqasida kompaniya tomonidan savollar tuzilgan. Siz savollardan birini tanlab javobini to'ldirsangiz usha javob yordamida ham pochtagizga kirishingiz mumkin.

3. Foydalanuvchi ya'ni siz to'g'ringizda to'liq ma'lumot kiritilishi kerak. Ismi-sharifingiz, tug'ilgan kuningiz (yil, oy, kun to'liq) qaysi jinsga mansubligingiz va mamlakatingiz ko'rsatiladi.

4. A'zo bo'lishning avtomatik himoya qatlamini ko'rsatuvchi sonlar beriladi usha sonlarni katakchalarni to'ldiramiz.



ЗАЩИТА ОТ АВТОМАТИЧЕСКИХ РЕГИСТРАЦИЙ

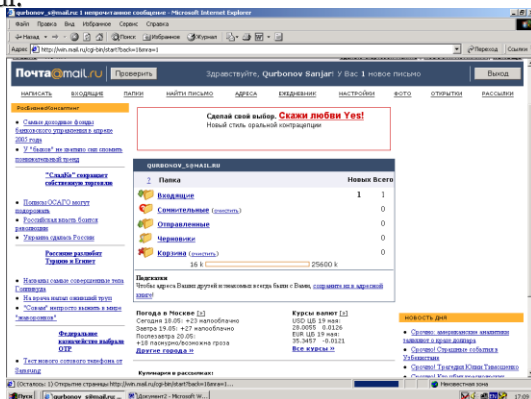
* Введите шестизначное число, которое Вы видите на картинке:



929920

5. Hamma katakchalarni to'ldirib bo'lgandan so'ng a'zo bo'lishni ko'rsatuvchi „Зарегистрировать почтовый ящик“ tugmachasini bosamiz.

Agar hamma katakchalarni to'g'ri to'ldirgan bo'lsangiz ekranda quyidagicha sahifa hosil bo'ladi.



Mail.ru shaxsiy elektron pochtagining umumiy ko'rinishi.

Siz ekraningizda shu sahifani ko'rsangiz demak, siz **mail.ru** kompaniyasining elektron pochta-siga a'zo bo'ldingiz, aks holda esa to'ldirishni qaytadan ko'rib chiqing. Endi siz bemaolol shu kompaniyaning elektron xizmatlaridan ya'ni ma'lumot jo'natish va qabul qilish imkoniyatiga ega bo'ldingiz.

b) Elektron pochta ma'lumot almashish

Elektron pochta jo'natish va ularga javob berish qulayligi tufayli, u oddiy bir guruh olimlar orasida axborot almashishdan butun dunyo buyicha tarqalib ketdi. Elektron pochta boshqa turdagi axborot almashinishidan ko'p afzallik tomonlari bor. Elektron pochta orqali jo'natilgan xat 5 – 10 minut ichida (muvoafakiyatli xolda) dunyoning xohlagan burchagiga yetib borishi mumkin. Bu uning oddiy pochta qancha tezligini ko'rsatadi. Oddiy telefondan afzallik tomoni esa uning nisbatan juda arzonligidir.

Outlook Express sizni xat-xabarlarini o'lgandan so'ng yoki siz instrumentlar panelidan „**Доставить почту**“ni bossangiz siz xabarlarini xohlagan oynada yoki ko'rish sohasida ko'rishingiz mumkin. Panelidagi Outlookni bosib yoki ro'yxatdagi „**Входящие**“ ni bosib.

Xabarni alohida oynada o'qish uchun xabarlar ro'yxatida uni ikki marta bosib.

Xabarni ko'rish sohasida o'qish uchun, xabarlar ro'yxatida ikki marta bosib.

c) Elektron pochta oddiy xat-xabar jo'natish

Instrumentlar panelida „**Создать сообщение**“ tugmasini bosib. Shunda ekranda oyna hosil bo'ladi, mazkur oyna quyidagi jihoz va vositalardan iborat:

 Кому...	Xatni oluvchining elektron pochta manzilini ko'rsatish satri
 Копия...	Xatni ikkinchi nusxasini oluvchining elektron pochta manzilini ko'rsatish satri
Тема:	Elektron pochta hujjatining mavzusi
Введение:	Kirish so'zi kiritiladigan satr
	«Добавит файл» hujjatga qo'shimcha fayllarni qo'shish.
	«Адресная книга» elektron pochta va boshqa ma'lumot saqlanadigan manzillar kitobiga murojaat etish
	«Важность» xatning muhimlik darajasi. Xatning himoya darajasini o'zgartirish.
 Параметры... ▾	Xat xususiyatlarini o'rnatish va o'zgartirish oynasiga kirish
 Отправить копию	Xatni yuborish

Shu oynadan nuqta yoki nuqtali vergul orqali (;) „**Кому**“, „**Копия**“ va „**Слепая**“ maydonlarida elektron pochtni qabul qiluvchining nomini kiriting.

Manzillar kitobidan elektron pochtni nomini qo'yish uchun „**Создать сообщение**“ oynasidagi „**Кому**“ ishorasini bosing va kerakli nomlarni tanlang.

„**Тема**“ maydonida xatning sarlavhasini kiriting.

Xatning mazmun qismini to'ldiring, so'ngra instrumentlar panelidagi

„**Отправить**“ tugmasini bosing. Shunda ekranda quyidagicha yozuv chiqadi.

Ваше письмо для sarurkomll@rambler.ru (Diplom ishi) отправлено.

Agarda xatga ishorat yoki tasvir yuboriladigan bo'lsa, avvalo dastur HTML formati me'yorida ekanini tekshirish kerak. „**Формат**“ menyusida xabarlar oynasida HTML bandi tanlangan bo'lishi kerak. Bu band tanlanganda uning oldida qora nuqta paydo bo'lishi kerak. Qayerga tasvir, ishorat yoki fayl o'rnatiladigan bo'lsa o'sha yerga kursor o'rnatib yoki xat matnidan ishorat uchun tanlangan so'z birikmasini ajratib qo'yish kerak. Ishorat o'rnatish uchun instrumentlar panelidagi „**Вставить гиперссылку**“ tugmasini bosing, faylning turini aniqlang va ishoratning manzilini yoki uning joylashish yo'lini kiriting.

Tasvir o'rnatish uchun „**Вставка**“ menyusidan „**Рисунок**“ komandasini tanlang. Tasvirning faylini topish uchun, „**Обзор**“ tugmasini bosing, faylni toping va uni ikki marta bosing.

Fayl o'rnatish uchun „**Вставка**“ menyusidan „**Вложение файла**“ komandasini tanlang va jo'natish kerak bo'lgan faylni ikki marta bosing. Ko'pchilik pochta mijozlarida qo'shilgan fayl xatning sarlavha qismida aks etadi.

Manzillar kitobi adresatlar haqidagi har xil ma'lumotlarni saqlovchi qulay joy bo'lib, ular Microsoft Outlook Express ilovasi tomonidan oson qo'llaniladi. Shu bilan bir qatorda manzillar kitobi Internetning ishchi kataloglariga murojaatni ta'minlaydi. Uning yordamida Internet tarmog'ida kerakli shaxslar va uyushmalarni qidirish mumkin. Quyida manzillar kitobida adresatlar haqidagi ma'lumotlarni eng qulay yo'l bilan tashkil qilish imkoniyatlari yoritilgan.

Manzillar kitobida kerakli elektron pochta manzillarini, uy va ishxona manzillarini, telefon va faks raqamlarini saqlash mumkin. Shu bilan bir qatorda bevosita manzillar kitobidan Internetning ishchi manzilariga murojaat qilish mumkin. Agar siz bu toifalarga to'g'ri kelmaydigan ma'lumotlarni qo'shmoqchi bo'lsangiz, u holda „**Заметки**“ bo'limi sizning xizmatlaringizga tayyor.

Xullas, ushbu bajarilgan ishlar orqali siz elektron pochtaga a'zo bo'lasiz va undan foydalanasiz.

10. Xalqaro aloqa tarmogi(Internet)ga doir atamalarning izohli lug'ati

Alta Vista – Internetdagi yirik izlash serverlaridan biri.

Archie - arxiv. Fayllarning Internetni ommaviy arxivlaridagi joyini aniqlab beruvchi tizim.

ARP (Address Resolution Protocol) – Manzil aniqlash protokoli. U kompyuterning Internetdagi IP- adresi bo'yicha hududiy manzilini aniqlaydi.

ARPA (Advanced Research Projects Agency) – AQSH mudofaa vazirligining istiqbolli tadqiqotlar loyiha (dastur)lari agentligi.

ARPANET – Dastlabki Internet uchun asos bo'lgan tarmoq. Unda yetmishinchi yillarda Internetning nazariy asoslari va dasturiy ta'minoti sinovdan o'tgan. Hozirda Internetga singib alohida tarmoq sifatida mavjud emas.

BPS (bit per second) – **бит/с**. Bir sekund ichida uzatiladigan "**bit**"lar soni. Ma'lumotlarni uzatish tezligining o'lchov birligi. **1 bit**-axborotning eng kichik o'lchov birligi bo'lib, bitta harfni uzatish yo xotirada saqlash uchun 8 bit, ya'ni **1 bayt** axborotni tashuvchi yo o'zida singdiruvchi energetik(elektr, yorug'lik,mexanik va sh.o'.) signal lozim bo'ladi. **1 bit** asosi ikki bo'lgan sanoq tizimidagi harbir 0 yo 1 simvolida, va shuningdek, "yo'q" yo "ha" javoblarini ng harbirida aks etgan axborot miqdoridir. **Bps** nafaqat axborot uzatish tezligining, balki uni hosil qilish yo qabul qilish tezligining ham o'lchov birligidir. Aloqa kanalining o'tkazaoluvchanlik qobiliyati vaqt birligi ichida uzatilishi mumkin bo'lgan eng katta axborot miqdori bilan belgilanadi. Bu bir bit axborotni o'zida mujassamlantirgan signalnig shakliga va aloqa liniyasi turiga bo'Sliq.

BBS –EET(Elektron e'lonlar taxtasi)- электронная доска объявлений (Bulletin board system). Foydalanuvchilar unda habar va e'lonlar joylashtirishlari mumkin. Ko'pchilik EET tugunlari ro'yxatdan o'tishni talab qiladilar.

Browser -Varaqllovchi - средство просмотра. Internet, intranet va boshqa turdagi kompyuter tarmoqlari tugunlarida veb sahifalari majmualari va ma'lumotlar bazalari tarzida tarqalgan axborot manbalarini izlash, qarab chiqib yozib olish, tahrirlash, shuningdek tarmoq orqali ko'rsatiladigan turli xizmatlardan foydalanishni ta'minlovchi muloqot tizimi- Tarmoqda ishlash uchun asosiy dastur.

Cern –Cern- ЦЕРН - Shveytsariyaning Tsyurix shahrida joylashgan Yevropa mayda zarralar laboratoriyasi. Bu yerda Bernars Li tomonidan Web texnologiyasi birinchi bor(1989) ishlab chiqilgan. . <http://www.cern.ch/>. Hozirda WWW texnologiyasi va standartlari bo'yicha ishlarni boshqarish World Wide Web (W3O, w3.org) tashkiloti zimmasiga topshirilgan

Chat -Suhbat- пазговор. Bu so'z masofa ajratib turgan holda o'tkaziladigan interaktiv(o'zaro faol) muloqotlarga nisbatan ishlatiladi. IRC, "WebChat", prodigy i Aol dasturlari asosida tashkil etiladigan "suhbat xonalari" bunga misoldir.

Communication Link - Aloqa kanali- канал связи. Ikki joy(foydalanuvchi, xizmat kursatuvchi, vositachi) orasida axborot tashuvchi signallar almashuvini ta'minlovchi dasturiy-texnikaviy vositalar majmui.

Cyberspace - Elektron axborot makoni - киберпространство. Inglizcha atama birinchi bor Vilyam Gibson (William Gibson) tomonidan uning "Neuromancer"romanida suniy tafakkur tizimini tarmoqda tashkil etish nuqtai nazaridan ishlatilgan bo'lib, kompyuter kommunikatsiyalarining jahon

hamjamiyatini bildiradi. **Elektron axborot makoni** - bu Internet va u bilan bog'langan Intranetlar hamda boshqa kompyuter tarmoqlarining birlashmasidir

Cisco — Cisco-Systems firmasi. Shu firma tayyorlagan marshrutlovchi (marshrutizator)- telekommunikatsiya tarmoqining elementi.

Database - Ma'lumotlar zahirasi- база данных. Ko'plab foydalanuvchilarga atalgan, belgilangan tamoyil bo'yicha tartibga solingan turli ma'lumotlar majmui.

DNS (Domain Name System) – Domenli nomlar tizimi. Kompyuterning Internet(yo Intranetdagi)dagi raqamli domenli nomini IP-adresga aylantirib beruvchi Internet(Intranet) bo'ylab taqsimlangan ma'lumotlar zahirasi. Domen o'nli son yo harflarning qisqa zanjiri orqali ifodalanadi.

Download - YUKlash- загрузка. Dastur yo ma'lumotlarni tegishli qurilmaga yuklab(yozib) olish. Odatda serverdan shaxsiy kompyuterga va umuman bir kompyuterdan ikkinchisiga yozib olinadigan manzilib sahifa yo unga ishorat. Unda tekin ham pulli dasturlar ro'yxati mavjud.

Drag and Drop - Ko'chirish- перетаскивание. GUI (Graphic User Interface) tamoyili amali. Ekrandagi ob'yektni belgilash, sichqonchani chap tugmasini qo'yib yubormay ekrandagi boshqa ob'yektga yo joyga surib borish va provard tugmani qo'yib yuborish orqali bajariladi.

Ethernet – mahalliy(lokal) tarmoq to'ri. Keng ko'lamda o'tkazaoluvchanlik qobiliyatini(2 dan 10 million bps(2-10 Mbps)gacha va undan ham ko'p) ta'minlab beraoladigan tarmoq andoza(standart)larini o'z ichiga oladi. Ko'pincha TCP/IP protokoli bilan jihozlangan kompyuterlar Internetga Ethernet orqali ulanadi.

FAQ (Frequently Asked Questions) -Dolzarb savollar- Eng ko'p uchraydigan savollar. Internet tugunlaridagi sahifalardan olinadigan axborot texnologiyalari va dasturiy mahsulotlarning yangi foydalanuvchilari uchun mo'ljallangan axborotlar.

File Server -Fayl serveri (Xizmatchisi) - файловый сервер. Foydalanuvchi mijozlar(kompyuter yo undagi dastur) uchun yaqindan yoki uzoqdan turib fayllarga kirish bo'yicha xizmat ko'rsatuvchi kompyuter yoki undagi dasturiy vosita.

Finger -Topuvchi. Izlab topish dasturiy vositasi. Tarmoqdan foydalanuvchilar haqida zarur ma'lumotlarni topib olish protokoli. Ba'zi tarmoqlar tashqi tizimlardan ham izlash imkonini bersa, boshqalari bu amalni qo'llab – quvvatlamaydi.

FTP (File Transfer Protocol) -Fayl uzatish protokoli. Fayllarni bir kompyuterdan ikkinchisiga uzatishni ta'minlovchi protokol.Tarmoq kompyuterlari orasida fayllar uzatish qoidalari va kelishuvlarni amalga oshiruvchi dasturiy vosita.Internet paydo bo'lgandan boshlab WEB texnologiyasi yaratilguncha Internetda eng boy axborot zahiralarni yaratib Internetning asosiy xizmat turlarini ta'minlab berib kelgan protokol.

Gateway -Protokollar o'zgartgichi- шлюз. To'g'ridan-to'g'ri birga ishlayolmaydigan turli tarmoqlar orasiga ulanadigan maxsus dasturiy ta'minlangan

tugun. U tizimlarning birgalikdagi ishlashini ta'minlash uchun ma'lumotlar va protokollarni moslab o'g'irib beradi.

Gopher – Rarash va izlash protokoli (dasturi). Internetda axborot manbalarini topish va olish uchun interaktiv qobiq. Foydalanuvchining Gopher tuguni bilan muloqoti undan olinadigan menyudan keragini tanlash asosiga ko'rilgan.

Hub - xab . Uch va undan ko'p tugunli tarmoq elementlarini juft o'rama sim (ruscha, vitaya para) orqali ulash elementi bo'lib, turli uzatish muhitlarining topologik, funksional va tezlik imkoniyatlarini kengaytirish uchun qo'llaniladi. Oddiy xablar ko'p portli takrorlovchilar bo'lib, ularning portiga alohida tugunni ham boshqa xabni ham ulash mumkin. Turli portlar majmualariga ega bo'lgan xablar turli kabel tizimlariga ega bo'lgan tarmoq bo'lak(segment)larini birlashtirish imkonini beradilar.

Home -Bosh sahifa - начало. Tugunning bosh sahifasi. Odatda unda saytning umumiy strukturasi va birinchi galda qaraladigan ma'lumotlarga ishoratlar joylashgan bo'ladi.

HTML (Hypertext Markup Language)- Gipermatn hujjatlarini yozish tili. Web texnologiyasining birinchi tarkibiy qismi. Til juda sodda bo'lib, axborotni bo'laklashga va bo'laklararo bog'lanish (giperbo'slanish) kiritishga asoslangan. Bo'laklar bitta kompyuterdagi jildlarda yo **Internet(Intranet)** bo'ylab tarqalgan turli kompyuterlarda, ularning turli diskleri va jildlarida joylashgan Web sahifalari deb atalmish .html, .shtml yoki .htm kengaytmali hujjatlar(fayllar) tarzida mavjud bo'ladi. Shu giperbog'lanishlarning bosh qutblari(ya'ni, ishorat) ko'rilayotgan hujjatda alohida rang bilan belgilangan so'zlar yo so'z birikmalari tarzida alohida yo matn orasida qatnashadi. Ishoratni tanlab faollashtirib giperboglanishning oxirgi qutbiga tegishli bo'lakka- yangi sahifaga o'tiladi. Bunday imkoniyat **Internet** bilan muloqotni juda osonlashtirib Internet bo'ylab "sayr qilish" imkonini beradi.

HTTP (hypertext transfer protocol) -Gipermatn uzatish protokoli. Web texnologiyasining ikkinchi tarkibiy qismi. Bosh kompyuter yo serverdan varaqlovchi dasturlarga va alohida mijozlarga Web hujjatlarni uzatish protokoli.

Hyperlink –giperboglanish(ishorat) - ссылка. Axborotning turli bo'laklari orasidagi bog'lanish. Giperbog'lanish hujjatning HTML tilida berilgan matnidagi ko'rinishida bog'lanish boshi(bosh qutbi)ni bildiruvchi so'z, giperbog'lanish belgisini va bog'lanish oxiri(oxirgi qutbi)ni bildiruvchi manzil ifodasi orqali to'la aks etadi. Lekin tabiiy matn ko'rinishida unda faqat bosh kutbgina alohida rang berilgan tarzda ko'rinib turadi va unga sichqoncha ko'rsatgichi olib borilsa ko'rsatgich qo'l panjasi shaklini oladi. SHunday qilib sahifada giperbog'lanishning bosh kutbi, ya'ni **ishorat** ko'rinib turadi va **ishorat** bor joyda giperbog'lanish ham mavjud bo'lgani nazarda tutilib bu ikkala so'z bir-birining o'rni (hardoim ham aniq bo'lmasa-da) ishlatilaveradi.

Hypermedia -Gipermuhit- гиперсреда. Ishoratlar orqali bog'lanuvchi tugunlarda axborotni tugunlar bog'lanishiga mos tarzda bog'langan bo'laklarga

ajratib berish uslubi. Ma'lumot (bo'lak) lar matn, tasvir, yozib olingan ovoz, videotasvir, multiplikatsiya(animatsiya), surat yo ijro etiladigan dastur tarzida berilishi mumkin.

Hypertext - Gipermatn- гипертекст. Web sahifasi deb atalmish elektron asar turi, .htm, .html, .shtml kengaytmalardan biriga ega bo'lgan bir-biri bilan isholratlar orqali bog'langan hujjat(fayl)lar tizimi. Harbir hujjatdagi axborot bo'laklarga bo'lingan bo'lib mazkur hujjatdagi yo boshqa hujjatlardagi bo'laklar bilan bog'lanish (giperbog'lanish)lar tufayli yaxlit Gipermatnga birlashadi. Bo'laklar nafaqat matn balki tasvir, ovoz yozuvi, animatsiya(multiplikatsiya) va surat shaklida ham bo'ladi. Giperbog'lanishlarning bosh qutblari(ya'ni, ishorat) ko'rilayotgan hujjatda alohida rang bilan belgilangan so'zlar yo so'z birikmalari tarzida alohida yo matn orasida qatnashadi. Ishoratni tanlab faollashtirib giperbog'lanishning oxirgi qutbiga tegishli bo'lakka- yangi sahifaga o'tiladi. Bunday imkoniyat Internet bilan muloqotni juda osonlashtirib Internetning Web makoni bo'ylab "sayr qilish" imkonini beradi. Shu tufayli Gipermatnni interaktiv muhit turi deb ham qaraladi.

Internet – jahon bo'ylab tarqalgan, kompyuter tarmoqlarini birlashtirgan tarmoq.

Internet - turli kompyuterlarning bir-biriga tarmoqlararo tasir ko'rsatish texnologiyasi.

IP (Internet Protocol) - Tarmoqlararo tasir ko'rsatish protokoli. Internetning eng asosiy protokollaridan bo'lib, tarmoq tugunlariaro paketlarni marshrutlashtirib berishni ta'minlaydi.

IR-adres - IR-manzil - Internet protokolining tugun kompyuteriga ajratilgan yagona 32-bitli manzili. IR-manzil ikki tashkil etuvchidan iborat: tugun raqami va tarmoq raqami.

Iptunnel – Internetning amaliy dasturlaridan biri. Bevosita kirish mumkin bo'lmagan NetWare mahalliy tarmoq serveriga Internet orqali aloqa bo'lganda kirish imkonini beradi.

Lpr –Uzoqdagi printerda bosmadan chiqarish uchun fayl jo'natish buyrug'i(komandasi).

Lpq - tarmoqda bosmadan chiqarish. Bosmadanchiqish uchun navbatda turgan fayllarni ko'rish buyrug'i.

Link -Ishorat - ссылка. Hyperlinkka qarang.

List-Serv. Dastur va tugun ma'nolarida ishlatiladi.Tarqatish ro'yxatlariga binoan elektron pochtni avtomatik ishlash va eltishni amalga oshiruvchi bepul tarqatiladigan dastur. Ro'yxatga olish va ro'yxat a'zolari orasida elektron jo'natmalarni almashuvini amalga oshiruvchi Internet tuguni. Ko'plab mavzular yo'nalishida tashkil etilgan ochiq va yopiq ro'yxatlar bor. Ochiq ro'yxatga yozilganlar yuboradigan elektron jo'natma ro'yxatning barcha a'zolariga yetib boradi. Yopiq ro'yxat a'zolaridan ayrimlarigina elektron xat jo'natish huquqiga egalari.

Media -Vosita- носитель. Ma'lumotlarni ayirboshlash uchun mo'ljallangan formatlashtirilgan ma'lumotlarni yig'uvchi vosita (masalan, videotasma, yumshoq disk, optik disk va hokazo).

Modem (MODulator-DEModulator) -Modulyator - Demodulyator- модем. Uzlukli(diskret) signallarni uzluksiz(analog) signallarga aylantirib beruvchi qurilma. Ko'pincha kompyuter va telefon liniyasi orasiga kompyuter tashqarisida yo ichida o'rnatiladi.

Multimedia -Turfa muhit- мультимедиа. Tovush, tasvir, multiplikatsiya(animatsiya), matn shaklida berilgan axborot oqimlarini birgalikda ishlab chiqishga mo'ljallangan apparat-dastur vositasi.

NetBlazer - Telebit firmasi ishlab chiqqan marshrutlovchi.

Network -Tarmoq- сеть. Aloqa liniyalari(simli yo optik kabel, radioaloqa, yo'ldoshli aloqa liniyalari) orqali o'zaro bog'lanib bir-biri bilan signallar (ovoz,tasvir,ma'lumot, dastur) almashaoladigan ikki yo undan ko'p elementlar(masalan, kompyuter, marshrutlovchi va shunga o'xshash)dan tuzilgan tizim.

NFS (Network File System) – taqsimlangan fayllar tizimi. Olisdagi kompyuterning fayl tizimini qo'shimcha NJMD sifatida foydalanish imkonini beradi.

NNTP (Net News Transfer Protocol) – tarmoq yangiliklarini uzatish protokoli. Tarmoq yangiliklarini va tarmoq elektron e'lonlar taxtasiga yuborilgan axborotlarni olish va axborotlarni tarmoq e'lonlari taxtasiga joylashtirish imkonini beradi.

Page -Sahifa- страница. Web texnologiyasi asosida yaratilgan hujjat . Sahifa gipermatn, ovoz, animatsiya(multiplikatsiya) elementlarini ham o'zida mujassamlashtiradi.

PKZIP -Faylni ixchamlashtiruvchi dastur- сжатие файла. PKZIP – shaxsiy kompyuterlar uchun bepul tarqatiladigan xizmat dasturi. Ixchamlashtirilgan fayllarni asliga qaytarish uchun PKUNZIP dasturi ishlatiladi..

Ping – olisdagi kompyuter bilan aloqani tekshirib ko'rish dasturchasi.

POP (Post Office Protocol) – Pochta idorasi protokoli. Server va mijoz(abonent kompyuteri) orasida elektron jo'natma ayirboshlash uchun ishlatiladi. Protokol mijoz so'roviga javoban serverga mijoz uchun kelib tushgan jo'natmalarni unga topshiradi.

PPP (Point to Point Protocol) . Internetga chiqish uchun odatdagi modem liniyalaridan foydalanishga imkon beruvchi kanal sathidagi protokol. U SLIP protokoliga o'xshaydigan, nisbatan yangi protokol.

RAM (Random Access Memory) – operativ xotira.

RFC (Requests For Comments) – Izohlar so'rovi. Internet ommaviy arxivlarining Intrnetning barcha standart protokollari haqida axborot saqlanadigan bo'limi.

Rexec (Remote Execution) -Olisdagi UNIX-mashinada bitta amalni bajarish.

Rsh (Remote Shell) Olisdan kirish. Telnetga o'xshash bo'lsa-da, olisdagi kompyuterda OS UNIX o'rnatilgan bo'lsagina ishlaydi.

Real Time -Real vaqt maromi- интерактивный режим работы. Ma'lumotlarni va harqanday signalli uzatmalar oqimini kirish jarayenidan boshlab ishlayboshlash maromi. Bunda paket maromiga ko'ra avval yig'ib so'ng ishlov berishdan farqli o'laroq yuqori tezlik va epchillikka erishiladi.

Robot -Ishchi dastur- робот. Robot – WWW muhitida intellektli robotni, ya'ni avvaldan tayyor yechimga ega bo'lmagan(ya'ni, intellektli) masalalarni hal etaoladigan dasturni bildiradi. Hozirgi kunda robot Web da axborot izlash serverlarining hujjatlarga ishoratlar zahirasini to'ldirish uchun hujjatlarni qarab chiqish va ularni indekslash(ularda uchraydigan kalitli so'zlar yordamida ularning izlash obrazlarini tuzish), tugunlardagi xatolarni topish, internet xizmatlari ko'rsatish va sh.o' intellektli vazifalarni hal qilishda ishlatilmoqda.

Security -Himoya- защита. Resurslar(masalan, tarmoq va uning tugunlaridagi axborot, dastur, apparat resurslari) dan noqonuniy foydalanishga to'sqinlik qiluvchi tizim.

Server -Xizmat tuguni- сервер. Axborotlar saqlovchi va boshqa tugun(stantsiya)larga va mijozlarga xizmat ko'rsatuvchi tarmoq tuguni(kompyuter, dastur).

Signal -Signal- сигнал. Axborot tashuvchisi. O'zida axborotni aks ettirgan mavjud holatlar o'zgarishi hodisasi(tok impulsi, chastota o'zgarishi, o'lchov asbobi strelkasining holati, simvollar ketma-ketligi, ogohlantiruvchi so'z yo imo-ishora, xabar va boshqalar).

Site -Tugun manzili- узел. Serverning, shuningdek, axborot manbayining Internetda joylashgan manzili; Web-sahifalar majmuyini mujassamlashtirgan tugun.

SLIP (Serial Line Internet Protocol) –Kanal sathidagi protokol. U Internetga chiqish uchun odatdagi modem liniyasidan foydalanish imkonini beradi. Kanal sathi yetti sathli ochiq tizimlarning eng quyi sathi bo'lmish fizik sathidan keyingi sathidir.

SMTP (Simple Mail Transfer Protocol) –Pochta uzatishning oddiy protokoli. Bu protokolning xususiyati shunda-ki, pochta jo'natmalari almashish xost tugunlarining birini so'rovi bo'yicha emas, balki ma'lum vaqt oralab(har 20-30 minutda) qaytarilib turadi. Internetda xostlararo pochta shu protokol orqali amalga oshiriladi. Mijozdan serverga o'tadigan jo'natma ham shu protokol bilan bog'langan.

Talk –Suhbat. Internetda so'zlashish uchun mo'ljallangan amaliy dasturlardan biri. Olisdagi kompyuter bilan suhbat boshlangach ekranda bir vaqtning o'zida kiritilayotgan matn va olisdagi kompyuter foydalanuvchisining javobi namoyon bo'ladi.

TCP/IP -Axborot uzatishni boshqarish andozasi/Internet andozasi-(protokoli) - протокол. Transmission Control Protocol/Internet Protocol – Internet bo'ylab kompyuter tizimlarini o'zaro ulab qo'yishda ishlatiladigan standart tarmoq

aloqa protokoli. Internetning eng asosiy protokoli. U Internetda ishlaydigan har bir kompyuterga o'rnatiladi.

Telnet -OlisTarmoq Dasturi- nporpamma. Sistemaga, tarmoq kompyuteriga boshqa kompyuterdan, shuningdek olisdan kirish dasturi. Foydalanuvchi olisdan turib boshqa kompyuter bilan ishlashi va Internet xizmatlaridan foydalanishi ham mumkin.

UNZIP -Ixcham faylni ochish dasturi- nporpamma. Ixchamlashtirish dasturi vositasida ixchamlashtirilgan fayllarni asliga qaytarish dasturi.

URL (Uniform Resource Locator) – Manzil shakli- - форма адреса. Axborot manbai manzili(tugun) uchun umumiy kelishilgan yagona shakl. Unda server nomi, fayl joylashgan kataloggacha yo'l va fayl nomi keltiriladi.

Usenet (USEer NETwork) -Yangiliklar guruhi- группы новостей. Internet yangiliklari guruhlari. Jamoaviy elektron pochta shakli. Hozirda 10000 ga yaqin turli shunaqa guruhlar mavjud.

UDP (User Datagram Protocol) – Foydalanuvchi ma'lumotnomalari protokoli. U ochiq tizimlarning o'zaro tasiri nuqtai nazaridan TCP kabi ularning transport sathi(qatlami)ga tegishli protokol bo'lsa-da, paketlarni xatosiz uzatishni ta'minlamaydi.

Unix – ko'p vazifali amaliy tizim bo'lib, Internetning asosiy amaliy muhitini tashkil etadi. Uning: Unix-BSD, Unix-Ware, Unix-Interactive turlari mavjud..

UUCP –bir Unix-xostdan boshqasiga axborot nusxasini ko'chirish protokoli . UUCP – elektron pochta uchun avvaldan keng tarqalgan sodda dasturlardan bo'lib, TCP/IP tarkibiga kirmaydi.

VERONICA (Very Easy Rodent-Oriented Netwide Index to Computer Archives) - Tanlangan(kalit) so'zlar orqali Internet ning ommaviy ma'lumotlar zahiralarida axborot izlaydigan tizim.

VRML (Virtual Reality Modeling Language) -Virtual borliqni modellash tili- язык. Uch o'lchamli chizmalarni va interaktiv fazoviy o'tishlarni qo'llab-quvvatlash, Web sahifalarini formatlashtirish uchun mo'ljallangan virtual borliqni modellash tili.

WAIS (Wide Area Information Servers) - Tanlangan(kalit) so'zlar orqali Internet dagi ma'lumotlar zahiralarida axborot izlaydigan yirik tizim.

WWW (World Wide Web) – Jahon o'rgimchak to'ri. Gipertmatn aloqalari bilan bo'Slangan hujjatlar asosida tuzilgan jahon bo'ylab taqsimlangan ma'lumotlar zahirallari tizimi.

Whois –Kim o'zi. Internet bo'yicha manzillar kitobi.

Webster – Ingliz tilidan lug'atning tarmoqda ishlashga mo'ljallangan rusumi.

WAV -Fayl nomi kengaytmasi- расширение файлов. Ovoz yozuvi fayllaridan ayrimlarining fayl nomi kengaytmasi.

Webmaster/Webmistress -Veb sahifa yaratuvchi usta- Web-мастер. Web tuguni serverning tizimli operatori..

WINZIP -Faylni ixchamlashtiruvchi va yoyuvchi dastur- программа.
Windows 95, 3.1 i NT foydalanuvchilari uchun o'z fayllarini ixchamlashtirib Internet orqali uzatishni tezlashtirish maqsadlarida ishlab chiqilgan xizmat dasturi. Bu dastur PKZIP dasturida yoki RAR formatida ixchamlashtirilgan fayllarni ham oshaoladi. <http://www.winzip.com/winzip/>

ZIP - Fayl nomi kengaytmasi- расширение файлов.

11. Masofaviy ta'limga oid atamalarning izohli lug'ati

A

Avtomatlashtirilgan darslik - AUT tarkibida tarmoq texnologiyasi yordamida mazmuni yaratiladigan, saqlanadigan va o'quvchiga yetkaziladigan elektron darslik.

Avtomatik dars jadvalini tuzish - foydalanuvchi (foydalanuvchilar guruhi)ning talabiga muvofiq dars jadvalini tuzadigan dastur orqali amalga oshirilgan AK ning vazifasi.

Avtomatlashtirilgan loyihalash vositalari - ta'lim mahsuloti va xizmatlarini loyihalash uchun mo'ljallangan dasturiy vositalari yig'indisi.

Avtomatlashtirilgan masofali o'qitish tizimi (AMO'T) - masofali o'qitish texnologiyasi yordamida avtomatlashtirilgan o'qitish tizimiga kirish orqali keng aholi ommasiga taqdim qilinadigan ta'lim xizmatlari majmuasi.

Avtomatlashtirilgan testlash (kompyuterli testlash) - maxsus dasturli testlash tizimi va unga kiritilgan testlar yordamida o'quvchilarning bilimini nazorat qilish.

Avtomatlashtirilgan o'qitish tizimi (AO'T) - virtual o'qitish muhitining komponentalarini avtomatik qayta ishlash va moslashga hamda ta'lim jarayoni qatnashchilarini interfaol o'zaro aloqasiga mo'ljallangan axborot, dasturiy va texnik vositalar yig'indisi.

Adaptiv o'qish — o'quvchilarning o'qishgacha yoki o'qish jarayonidagi shaxsiy tayyorgarlik darajasini hisobga olib o'quv jarayonini tashkil etish usuli.

Administrator— ta'lim muassasasining MO'T axborot ashyolarini moslashtirish va boshqarish uchun keng huquqlarga ega bo'lgan xodimi.

Adaptatsiyalangan tarmoq kursi (ATK) - avtomatlashtirilgan loyihalash vositalar yordamida olingan ta'lim mahsuloti bo'lib, unda o'rganiladigan material tartibi va mazmuni dastlabki test natijalari bo'yicha o'quvchi (guruh)ning bilim darajasiga bog'lik ravishda aniqlanadi.

Amaliy dastur interfeysi (ARI – Aplication Program Interfase)- amaliy dasturlar va amaliy platforma orasidagi standart interfeys.

Amaliy platforma – ochiq tizimlarning o'zaro aloqa qilish sohasidagi amaliy jarayonlar bilan bevosita bog'liq bo'lgan uchta yuqori daraja standartlari.

Animatsiya — dinamik va ovozli jarayonlarni ifodalashga imkoniyat beradigan grafik axborotlarni tashkil etish usuli.

Anonim muloqot— mualliflar bir-birini bilmagan holda ma'lumotlar almashish jarayoni.

Apparatli platforma - apparatli standart (IBM PC, Makintosh va hokazo)

Aralash (birlashtirilgan) ta'lim texnologiyasi - kursni o'rganishda turli masofali texnologiyalarini birlashtirish, masalan, keys-texnologiyadagi kabi tyutor tarmoqli texnologiyadagidek elektron pochta orqali konsultatsiyalari bilan to'ldirilgan chop etilgan jo'quv materiallar majmuasini berish.

Asinxron kommunikatsiya — axbortlarni vaqt bo'yicha kechiktirib almashish imkoniyatini beradigan muloqat vositalari (forum, elektron pochta).

Asinxron munozara (ish) – haqiqiy vaqt doirasi (masshtabi)da bo'lmagan munozara yoki hamkorlikdagi ish.

ATK installatsiyasi - ushbu tarmoq kursi (MO' keys-texnologiyasi prototipi)ni o'rganish uchun barcha zarur dasturiy vositalarini talaba kompyuterida avtomatik yoki yarim avtomatik (qadamba-qadam) installatsiyasini amalga oshiradigan AKning vazifasi.

Axborot— (lat. informatio— tushuntirish, bayon qilish)— shartli signal (belgi)lar yordamida shaxslar, predmetlar, dalillar, voqealar, hodisalar va jarayonlar haqida ularni tasvirlash shaklidan qat'iy nazar o'zatiladigan va saqlanadigan ma'lumotlar.

Aralash ta'lim—o'quv jarayonini bir necha turli o'qitish uslub, shakl va usullari, shu jumladan, ma'ruza, onlayn forumlar, mustaqil o'rganish va izohlarni birlashtirib tashkil etish yo'li.

Audioanjuman - tarmoq texnologiyasi tizimi va telefondan foydalangan holda turli geografik nuqtalarda joylashgan bir qancha shaxslarning ma'lumotlarni ovozli - raqamli ko'rinishda almashinish jarayoni.

Audio-video tizim - turli-tuman turdagi ma'lumotlarni qayta ishlovchi tizim.

Autentifikatsiya - O'VT foydalanuvchisini bir xilligini tekshirish.

Axborot-izlash tizimi - ma'lumotlar omboridan zarur axborotlarni izlashga mo'ljallangan tizim.

Axborotli tarmoq - ma'lumotlarni qayta ishlash, saqlash va uzatishga mo'ljallangan tarmoq.

Axborotni uzatish kabellari - tarmoqli axborotlarni bir kompyuterdan boshqasiga uzatish uchun xizmat qiladigan o'tkazgichlar.

Axborot xavfsizligi - himoyalananayotgan axborotning asosiy uchta: konfidentsiallik, butunlik, tayyorlik xossalarini saqlash maqsadida funksional imkoniyatlarini va axborotga kirish imkoniyatini chegaralab qo'yadigan AK vazifasi.

B

Bayonnoma (protokol) - kompyuterlar orasida ma'lumotlarni uzatish tartibi va formatini belgilovchi qoidalar majmuasi.

Bilim — odamning maqsadga yo'naltirilgan pedagogik jarayoni, mustaqil o'qishi va hayotiy tajribasi natijasida shakllangan predmet, hodisa va haqiqiy dunyoning qonuniyatlari haqidagi tasavvur va tushunchalar yig'indisi.

Bilimlarni test qilish tizimi - o'quvchilarning bilimlarini tekshirishga qaratilgan dasturli yoki apparat-dasturli majmua. Ko'pgina hollarda bunday tizimlarni bevosita bilimlarni tekshirish va o'z-o'zini tekshirishga (tekshirib ko'rish

testi) ajratishadi. Qator hollarda alohida tizimni ajratmaydilar va tarmoqli kursga testning alohida original modulini o'rnatadilar.

Bilimlar ombori - biror predmet sohasiga oid bo'lib, o'zida ob'ektlarning xossalari, jarayon va hodisalarning qonuniyatlari haqida ma'lumotlarga va so'ralgan vaziyatlarda ushbu ma'lumotlarni qarorlar qabul qilish uchun foydalanish qoidalriga ega bo'lgan holda tashkil etilgan bilimlar yig'indisi.

Blokirovkalash— foydalanuvchi (talaba)ning MO'T aniq axborot ashyolari (imkoniyat, forum va chatlarda qatnashish, fayllarni ko'rib chiqish va boshqalar)ga kirish huquqini to'xtatish.

Butun jahon o'rgimchak uyasi (WWW- Word Wide Web) - Internetni yetkazish uchun foydalaniladigan gipermatnli global tizim bo'lib, unda harakat giperaloqalar hisobiga amalga oshadi.

D

Dastlabki testlash - predmet sohasida o'quvchilarning bilim darajasini aniqlash maqsadida o'quv jarayoni yoki uning bosqichlarini boshlanish oldidan test o'tkazish.

Dastur-apparatli majmua - masalalarning aniq bir sinfini yechish uchun texnik vosita va dasturlar birligi.

Didaktik material - foydalanilganda o'quvchilarning bilim olishini faollashtirish, o'quv vaqtini iqtisod qilishni ta'minlaydigan o'quv mashg'uloti uchun mo'ljallangan qo'llanmalarining maxsus ko'rinishi.

Didaktik tamoyillar - natijaviylikni ta'minlaydigan ta'lim jarayoniga qo'yilgan eng umumiy talablar tizimi.

Didaktik vositalar - o'quv predmetini o'zlashtirish samaradorligini oshiruvchi pedagogik usullar.

Differensiallashtirish ta'lim - o'quvchilarning moyilligi, qiziqishi va qobiliyatini hisobga olgan holda o'quv faoliyatni tashkil etish shakli.

Didaktik yondoshuv — o'qitish tamoil va usullari.

Dizayn — o'quv materialni ifodalash (tavsiflash, namoyish) usuli.

Doklad (ma'ruza)— yangi fakt, g'oya va yondoshuvlarni muhokama qilish maqsadida o'qituvchi tomonidan berilgan qo'shimcha material va manbani o'rganish natijalari tavsiflangan talaba (guruh)ning yozma ishi yoki (va) og'zaki chiqishi.

E

Elektron aloqa - axborot tarmoqlari orqali foydalanuvchilarga xatlarni yetkazib berishni ta'minlaydigan muhim tarmoqli ko'rinishi.

Elektron darslik - bir yoki bir necha mualliflar jamoasi tomonidan ishlab chiqilgan va elektron tashuvchiga mashina formati (WORD,HTML va hokazolar)da o'rnatilgan darslik.

Elektron kutubxona - aniq nashrni tezlikda izlash va unga kirishga mo'ljallangan elektron tashuvchilardagi o'quv adabiyotlarning saqlovchisi.

Elektron pochta - qogozdan foydalanmasdan O'VM o'qituvchilari orasida matn, nutq, tasvir yoki hujjatlarni uzatuvchi vosita.

Elektron pochta tizimlari integratsiyasi - turli xil elektron pochталarning o‘zaro aloqa qilish texnologiyasi.

Elektron e‘lonlar taxtasi - bir o‘quv kursning barcha o‘qituvchilari va turli talabalar guruhlariga asinxron munozara tashkil etish, savollar berish va e‘lon qilish, matnli axborot (ma‘lumot)larni ko‘chirib va yozib olish imkoniyatini beradigan tarmoqli fayl.

Elektron o‘quv qo‘llanma - darslikni qisman yoki to‘la almashtira oladigan va ushbu ko‘rinishdagi nashr sifatida rasman tasdiqlangan elektron darsliq.

Elektron hujjat - mijoz tizimining xotirasida saqlanayotgan hujjat.

Esse— aniq masala bo‘yicha shaxsiy ta‘assurot va fikrini (qisqa va erkin shaklda) ifodalovchi va predmetni aniq yoki to‘la bayon qilishni oldiga qo‘ymagan talaba(guruh)ning yozma ishi.

E-learning (Elektronic Learning) - elektron o‘qitish (yoki Internet o‘qitish). E-learning - Internet tarmog‘i yoki korporativ Internet tarmog‘i orqali kompyuter o‘quv dasturlari (courseware)ga kirishni ta‘minlash. E-learningning sinonimii WBT (Web-based Training) atamasidan iborat bo‘lib, veb orqali o‘qitish degan ma‘noni anglatadi.

F

Faol talaba (ingl. active student)— jarayonda asosiy ahamiyatni talabaga qaratib o‘qitishga yondashish. «Faol talaba» deganda, kurs mobaynida guruh talabalari bilan o‘qituvchilarning faol muloqati, shuningdek, katta miqdordagi shaxsiy va guruhiy loyihalar tushuniladi.

Foydalanuvchiga do‘stonalik - aniqlik, kirish va oson boshqaruvchanlikni ta‘minlaydigan foydalanuvi interfeysining xususiyati.

Foydalanuvchi interfeysi - foydalanuvchini tizim yoki tarmoq bilan o‘zaro ta‘sirini aniqlaydigan interfeys.

G

Geterogen ta‘lim texnologiyalari - turli apparat platformalar, ya‘ni interoperabellik xossaga ega bo‘lmagan platformalarda amalga oshirilgan ta‘lim texnologiyalari.

Giperaloqa - tagiga chizilgan yoki qandaydir boshqa usulda ajratib ko‘rsatilgan so‘z yoki jumla bo‘lib, uni ustida sichqoncha tugmasi bosilganda WWW umumjahon o‘rgimchak uyasi, gipermatnli tizimning boshqa blok, hujjat, gipermuhit sahifasi, gipermatnini ko‘rsatish imkoniyatini beradi.

Gipermatn - assotsiativ bog‘langan bloklar ko‘rinishida taqdim etilgan (boshqa matnli hujjatlarga yo‘l korsatuvchi) matn.

Gipermatnli tizim - elektron hujjatlar kutubxonasini yaratishni ta‘minlaydigan vosita.

Gipermedia - matndan tashqari multimedia imkoniyatlarini ham o‘zida mujassamlashtirgan ma‘lumotlarga yo‘l ko‘rsatuvchi hujjatlar.

Gipermuhit - bir biri bilan assotsiativ bog‘langan nisbatan katta bo‘lmagan bloklar ko‘rinishidagi axborotning ixtiyoriy korinishini taqdim etgan texnologiya.

Global virtual universitet (GVU) - planetar xarakterli, ya'ni, dunyoning ko'pgina davlatlarida o'zining tashkilotlariga ega bo'lgan virtual universitet.

Global tarmoq - mintaqaviy kompyuterlarni o'zida birlashtirish imkoniga ega bo'lgan tarmoq.

Grafik interfeys - poliekran texnologiyasi yordamida tashkil etilgan amaliy dasturlarga ega bo'lgan foydalanuvchi interfeysi.

Grafik muharrir - tasvirlarni tahrir qilishni ta'minlaydigan AO'Tning amaliy dasturi.

Guruhiy vazifa (loyiha) — loyihada har bir guruh a'zosiga aniq bir ahamiyat va vazifa biriktiriladigan guruhda ishlash malakalarini rivojlantirishga mo'ljallangan talabalarining katta bo'lmagan (5 kishigacha) guruhi uchun vazifa.

Guruhli kirish - bir qancha mijozlarni bir ashyo bilan o'zaro ta'sir qilishi.

H

Hududiy (mintaqaviy) vakolatxona - joylarda o'qitishni amalga oshiradigan virtual universitet (VU) komponentasi.

Hududiy (mintaqaviy) markaz - VUning hudud yoki boshqa uzoqroq mintaqada (chet elda) o'qitishni masofali va tarmoqli texnologiyasidan foydalangan holda ta'lim jarayonini to'la sikli (davriyligi)ni amalga oshiradigan komponentasi.

I

Ilmiy ishlar depozitariysi - odatda, o'z ichiga dissertatsiyalar va ularning avtoreferatlarini olgan elektron kutubxona.

Individual (yakkama-yakka tartibda) masofali o'qitish - telekommunikatsiya va o'qishni ta'minlash uchun zarur apparat-dastur vositalariga ega bo'lgan o'quvchi shaxsan turar joyida masofali o'qitish.

Integral tarmoqli boshqarish - tarmoqlar assotsiatsiyasini boshqarish vositalari umumiy yig'indisi.

Intellekt - insonning taffakur yuritish qobiliyati (aql, ong, idrok).

Intellektual axborotli izlash tizimlari - ish joyidan turib bilimlar omboridagi kerakli axborotni izlash imkoniyatini beradigan tizimlar.

Intellektual tizim - bilimlar intellektual tizimning xotirasida saqlanib, aniq fan sohasiga tegishli ijodiy masalalarni yecha oladigan texnik va dasturli tizim.

Intranet - Internetning ko'pgina funksional imkoniyatlariga ega bo'lgan tashkilot yoki korporatsiyaning ichki tarmog'i. Intranet Internetga ulangan bo'lishi ham mumkin.

Internet - minglab mahalliy va mintaqaviy kompyuter tarmoqlarini bir butun qilib birlashtiruvchi butun dunyo kompyuter tarmog'i.

Internetga ulanish — Internet kanallari orqali axborot ashyolaridan foydalanish (ochish, ko'rib chiqish, nusxalash, uzatish va boshqalar) imkoniyatiga ega bo'lgan talaba kompyuterining ishlash tartibi.

Internet-darslik - ma'lum predmet bo'yicha yagona interfeys bilan ta'minlangan Internetga joylashtirilgan doimiy ravishda rivojlanadigan o'quv-

metodik majmua. Internet-darslik kompyuterli darslikni barcha sifatlariga va bundan tashqari ko'paytirish va tezgina yangilash imkoniyatiga ega.

Internetli o'qitish - talabalar o'quv axborot manbalari va uzaro Internet kompyuter tarmog'i orqali bog'langan haqiqiy vaqtdagi o'qitish.

Internetning axborotli qismi - Internet tarmog'ida mavjud bo'lgan turli elektron hujjat, grafik rasm, videoyozuv, videotasvir va boshqa ko'rinishidagi axbortlar majmui.

Internetning dasturiy ta'minoti - tarmoqqa ulangan kompyuterlar va tarmoq vositalarini yagona standart asosida muloqot qilish, ma'lumotlarni ixtiyoriy aloqa kanali yordamida uzatish darajasida qayta ishlash, axbortlarni qidirib topish va saqlash hamda tarmoqda axborot xavfsizligini ta'minlash kabi muhim vazifalarini amalga oshiruvchi dasturlar majmui.

Internetning texnik ta'minoti - turli rusumdagi kompyuterlar, aloqa kanallari, tarmoq texnik vositalari majmui.

Internet - tashviqot - MO'T/OO'T taqdim etadigan ta'lim mahsulotlari va xizmatlari haqidagi axborot.

Internet texnologiyalar— Internet tarmog'i orqali ma'lumotlarni uzatish uchun mo'ljallangan usul, uslub, qoida va bayonnomalar to'plami.

Interoperabellik (ingl. Interoperability) - tizimning boshqa tizimlar bilan o'zaro ta'sir qila olish xususiyati.

Interfaol o'zaroaloqa - elektron pochta, e'lonlar elektron taxtasi, onlayn mavzuli muhokamalar, chat, audioanjuman, videoanjuman, ma'lumotlar va fayllar bilan almashinish, umumiy planshet, umumiy tarmoq ilovasi va boshqalarni o'z ichiga olgan kompyuter bilan uzaroaloqa qilish va «odam-mashina» muloqoti.

Interfaol o'quv kurslari — MO'T kommunikatsiya vositalaridan foydalanib tuzilgan kurslar.

Faol (issiq) liniya - o'qish jarayonida hosil bo'ladigan muammolarni hal qilish uchun «yordam» turidagi turli-tuman tizimlarni kun bo'yi taqdim qilinadigan AK ning vazifasi.

Ishchanlik o'yini - turli-tuman haqiqiy kasbiy faoliyatning lavozim vazifalarini bajarish yo'li bilan tajribaotirishini imitatsiya qilish texnologiyasi.

J

Jarayon – qo'yilgan maqsadga erishish uchun yo'naltirilgan amallar yig'indisi.

K

Kalendar reja (dars jadvali) — MO'Tning talabalar mashg'ulotlari grafigini tashkil etish tizimosti.

Kengayuvchanlik(ko'lamlilik) - ochiq tizimning yangi vazifalarni qo'shish yoki boshqa o'zgarmas funksional qismlarida mavjudlarini o'zgartirish imkoniyatini ta'minlaydigan xususiyati.

Keys-texnologiya - o'quv-metodik materiallar yig'indisini (keysini) komplektlash va ularni o'quvchilarga hududiy turar joylarida o'qituvchi kompyutorlarning konsultatsiyalari bilan (o'qitishning sirtqi va masofali shakllarida foydalaniladi) mustaqil o'rganish uchun (pochta, elektron pochta orqali) jo'natish.

Kirish nazorati - kirish zarur bo'lgan ob'yekti va kirish imkoniyati maqsad bo'lgan ma'lumotlar ob'yekti identifikatsiyasiga asoslangan O'VMning aniq bir ma'lumotlar turiga kirishga ruxsat berish yoki taqiqlash xavfsizlik texnologiyasini ta'minlaydigan AKning vazifasi.

Kompyuter darslik (KD) - o'quv fani yoki uning bo'limini mustaqil o'zlashtirish imkoniyatini ta'minlaydigan dasturli-metodik kompleks. KD o'zida oddiy darslik, ma'lumotnoma, masalalar va misollar to'plami, laboratoriya amaliyotlarining xususiyatlarini birlashtiradi va odatda kursni o'rganish bo'yicha, kursni o'rganish uchun turli xil o'qitish dasturi yozilgan disklar komplektiga ega bo'lgan qo'llanmani ifodalaydigan nashr ko'rinishida amalga oshiriladi va foydalaniladi.

Kommunikatsiya tizimlari - tarmoqdagi kompyuterlar orasida axbortlarni uzatish uchun yo'naltirish va bog'lanishlarni kommutatsiya qilish vazifasini bajaradigan tizimlar.

Kompyuter masalalar to'plami - turli-tuman masala va misollarni yechish usullarini tez o'zlashtirishga imkoniyat beradigan kompyuter o'yini ko'rinishida amalga oshirilgan misol va masalalar to'plami.

Kompyuterli tarjima - kompyuter yordamida bir tabiiy tildan ikkinchi tilga tarjima qilishni amalga oshirish.

Kompyuter tarmoqlari - kompyuterlarda o'zaro axborot almashish imkoniyatini beruvchi qurilmalar majmui.

Kompyuter o'yin - shaxs fikrlashini va ijodiy qobiliyatini rivojlantirishga mo'ljallangan eng samarali qarorlarni ishlab chiqish maqsadida nizolar usulida vaziyatni modellovchi kompyuter texnologiyasi.

Kompyuterli qo'llab-quvvatlash - kompyuterli darslikning elektron komponentalari (o'qitish dasturlari, modellashtirish tizimlari, matematik paketlar, bilimlarni nazorat qilish dasturiy vositalari).

Kontent— kurs mazmuni. Kursning barcha o'quv materiallari, qo'llanmalari, hujjatlari, vazifalari, testlar va nazorat tadbirlari.

Kunduzgi ta'lim — mehnat faoliyatidan ajralgan va o'quv materiallarni o'qituvchi rahbarligida o'rgangan holda oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'lim ixtisosligida mutaxassislar tayyorlash shakli.

Kursni individuallashtirish (yakka lashtirish) — har bir talabaning individual (shaxsiy) xususiyatlarini hisobga olgan holda o'quv materallarini tayyorlash jarayoni.

Kurs ishi (loyiha)—o'qituvchi rahbarligida universitet, pedagogik, iqtisodiyot, yuridik, madaniyat, san'at va boshqa oliy o'quv yurtlari talabalarining o'quv rejadagi umumilmiy va maxsus predmetlar bo'yicha bajaradigan mustaqil o'quv, ilmiy-metodik ishi.

Kurs oxirida o'tkaziladigan test - bilimlarni o'zlashtirganlik darajasini baholash maqsadida kurs o'rganilib bo'lgandan keyin o'tkaziladigan test yoki imtihon.

Kursni o'rganish yo'li (trayektoriyasi) - tarmoqqa mo'ljallangan kursning o'quvchini tayyorgarlik darajasiga bog'lik ravishda aniqlanadigan va o'quv jarayoniga tadbiq qilinadigan modullari tuzilishi va tartibi.

Ko'p marta foydalanish kontenti — kursning har bir elementi boshqa kursda foydalanish mumkin bo'ladigan qilib kichik tugatilgan ob'yektlar mavzulariga ajratilgan kontenti.

Ko'p ekranli texnologiya - foydalanuvchining har biri monitor ekranida o'zining derazasiga ega bo'lgan amaliy jarayonlar guruhi bilan ishlash metodologiyasi.

L

Litsenziya - davlat organlari yoki ma'sul tashkilotlari tomonidan ta'lim faoliyatini olib borish huquqini beradigan rasmiy ruxsat.

Litsenziyalash - litsenziya berish.

Mahalliy tarmoq - bir binoda yoki bir offis ichida joylashgan kompyuterlarda o'zaro axborot almashish imkonini beradigan tarmoq.

M

Markaziy vakolatxona - VU ning hududiy (mintaqaviy) markaz va vakolatxonalarining ishlarini boshqaruv, o'quv-metodik, axborotli, texnik va huquqiy koordinatsiya qiladigan VU komponentasi.

Masofali kirish - o'quv yurtlari bilan ma'lumotlarni almashinish tarmoq texnologiyasi bilan jihozlangan apparat-dasturli majmua orqali joylarda o'qish yoki ishlash.

Masofali ta'lim (MT) - masofali o'qitish usul va vositalari orqali ta'lim olish shakli.

Masofali ta'lim muassasasi - masofali texnologiya asosida o'quv jarayonini amalga oshiradigan ta'lim muassasasi.

Masofali ta'lim tizimi (MTT) - masofali texnologiyalarni qo'llab masofali o'qitishni yaratish va amalga oshirishga jalb qilingan akademik, tashkiliy, telekommunikatsion, pedagogik va ilmiy ashyolar yig'indisi.

Masofali texnologiya - ta'lim sifati ko'rsatkichlarini saqlagan holda o'qituvchi va o'quvchi orasidagi masofani yo'k qilishga qaratilgan o'qitishning axborot texnologiyasi.

Masofali o'qitish (MO') - masofali texnologiyalarni qo'llash bilan o'qitishning sirtqi shaklidan farqlanadigan amalda o'qituvchi va o'quvchilar vaqt va yoki fazoda ajratilgan o'qitish shakli.

Masofali o'qitish - axborot - kommunikatsiya texnologiyasi (kompyuterlar, telekommunikatsiyalar, multimedia vositalari)ga asoslangan ta'lim (kunduzgi, sirtqi, eksternat) shakli.

Masofali o'qitish markazi (MO'M), Masofali ta'lim markazi - ta'lim jarayonining administrativ, o'quv-metodik, axborot va texnik ta'minotini amalga oshiradigan MO' tizimidagi alohida bo'lim, vakolatxona yoki filial.

Masofali o'qitish markazi - MO' rivojlanishiga ma'sul bo'lgan OO'Yu yoki boshqa tashkilotning tuzilishli bo'limi.

Masofali o'qitishning axborot-ta'lim muhiti - ma'lumot, axborot ashyolari, o'zaro aloqa bayonnomalari, apparat-dasturli va tashkiliy - metodik ta'minotlarni uzatish va tashkiliy-metodik majmui bo'lib, foydalanuvchilarni ta'lim ehtiyojlarini qanoatlantirishga mo'ljallangan.

Masofali o'qitishning dasturli ta'minoti - o'z ichiga o'qitish dasturlar va dasturlar majmuini yaratish uchun uskunaviy muhitni olib, masofali o'qitishda u yoki bu ko'rinishda foydalaniladigan tizimli va amaliy dasturlar hamda dasturiy majmualar.

Masofali o'qitishning uskunaviy vositalari - masofali o'qitishning axborot-ta'lim muhitida o'quv materiallarni taqdim etish uchun foydalaniladigan dastur va axborot ta'minoti.

Masofali o'qitishning texnik ta'minoti - masofali o'qitish axborot-ta'lim muhitida foydalaniladigan hisoblash, telekommunikatsiya, yer yo'ldoshli, televizion, tashqi, ko'paytirish, ofis va boshqa jihozlar, shuningdek, ma'lumotlarni uzatish kanallarining majmui.

Masofali o'qitishning o'quv metodik ta'minoti - masofali o'qitishni didaktik va psixologik tomonlarini hisobga olgan o'quv materiallar ombori, ushbu omborni boshqarish tizimi, masofali o'qitish usullari, testlar va tavsiyalar majmui.

Materiallarga kirish — foydalanuvchi (talaba)ning MO'T ashyolari (fayllar, matnlar va boshqalar)ni ochish, ko'rib chiqish va nusxalash huquqi.

Ma'lumotlar— doimiy saqlash, uzatish va (avtomatik) qayta ishlashga yaroqli ma'lumotlarni ifodalash shakli.

Ma'lumotlar arxivi — chat yoki forumning keyinchalik ko'rish (zarurat bo'yicha) va qatnashuvchilar orasidagi muloqatni borishini kuzatish imkoniyati yaratish uchun yig'ilgan avvalgi barcha ma'lumotlari.

Ma'lumotlar banki - ma'lumotlarni yig'ish, saqlash, izlash va qayta ishlashni ta'minlaydigan axborot, texnik, dasturiy, tillic va tashkiliy vositalar majmui.

Ma'lumotlarning tarmoqli modeli - ma'lumotlarning boshqa pog'onadagi ma'lumot bilan ikki yoki undan ortiq marta bog'lanadigan turi.

Ma'lumotlar ombori (bazasi) - aniq bir qoida asosida tashkil etilgan o'zaro bog'langan ma'lumotlarning yig'indisi.

Ma'lumotlar xavfsizligi - ma'lumotlarni tasodifiy yoki ataylab o'zgartirish, yo'q qilish, yoyish, shuningdek, ruxsat etilmagan ma'lumotlardan foydalanishdan muhofaza qilish konsepsiyasi.

Ma'muriyat tizimlari - tarmoqni boshqaradigan tizimlar.

Ma'ruza (lat. lectio — o'qimoq) — o'quv material, qandaydir masalani, mavzuni, bo'limni, predmetni, fan uslubini tizimli va ketma-ketlikda bayon qilish.

Maqsadli auditoriya — talabalar (abituriyentlar)ning asosiy va eng zarur kategoriyasi.

Media-vositalar — muloqat vositalari.

Menyu— MO'T foydalanuvchisi kirish imkoniyatiga ega bo'lgan vazifalar va murojatlar ro'yxati.

Metama'lumotlar— axborot ma'lumotlarini (matn, rasm, jadval va boshqalar) ma'nosini tavsiflash uchun mo'ljallangan qisqa axborot identifikatorlari (indekslar, kalit so'zlari).

Metodik ta'minot - kursni o'rganishga qaratilgan turli tashuvchilardagi o'quv materiallar, metodik tavsiyalar va maslahatlar.

Mijoz - server ashyolaridan va xizmatlaridan foydalanuvchi kompyuter yoki dastur.

Mijoz tizimi - axborotni ta'minlovchi yoki foydalanuvchi tizim.

Mobillilik (o'tkazuvchanlik, o'zaroalmashinuvchanlik) - ochiq tizimning apparatli platformalarini takomillashtirish yoki almashtirish mobaynida dastur, ma'lumotlarni o'tkazish imkoniyatini ta'minlaydigan va axborot texnologiyalarini foydalanayotgan mutaxassislariga bu o'zgarishlarni kiritishda qayta tayyorgarliksiz ular bilan ishlash imkoniyatini berish xususiyati.

Model - o'rganilayotgan ob'ektning xarakteristikasi yoki holatini ifoda (imitatsiya) qila oladigan dastur yoki qurilma.

MTT/OTT mijoz (abonenti) – MTT/OTT bilan aloqa qiladigan qurilma, yuridik shaxs yoki jismoniy shaxs.

Mualiflik — MO'Tga kirishda ma'lumotlarni (login, parol) kiritish jarayoni.

Mualliflik asbobli tizim (MAT) - MATda qabul qilingan chegara va qoidalar doirasida o'qituvchilar (dasturchi bo'lmaganlar)ga elektron darslik (kurslar) yaratishga imkoniyat beradigan asbob vositalar yig'indisi.

Muloqot vositalari (chat, forum, elektron pochta, virtual sinf xonasi) - kursdagi telekommunikatsiya (Internet) vositalari bo'yicha muloqat asboblari:

Forum (ingl. www-conference) — saytda muloqat qilish asboblari. Forumdagi axborotlar qaysidir tomonidan pochtaga o'xshaydi-ularning har biri muallif, mavzu va o'zining mazmuniga egalar. Lekin forumga ma'lumot jo'natish uchun hech qanday qo'shimcha dastur zarur emas-faqat saytda mos shaklni to'latish kerak.

Elektron pochta — foydalanuvchilarga qog'ozli tashuvchilarni foydalanmasdan ma'lumotlar yoki hujjatlar bilan almashinish imkoniyatini beradigan tarmoqli xizmat.

Virtual sinf xonasi — kurs saytiga yagona ashyo sifatida to'plangan muloqatning turli-tuman asboblari yig'indisi.

Chat (ingl. to chat - vaysash) - gap haqiqiy vaqtda olib boriladigan Internetdagi muloqat.

Multimedia — axborotni (matn, rasm, animatsiya, audio, video) tasvirlashning ko'p kanallik usuli.

Multimedia lavhalari - kompakt disklar yoki ma'lumotlarni boshqa kompyuter tashuvchilarida, shuningdek, foydalanuvchilarga ixtiyoriy vaqtda kirish imkoniyatini beradigan qurilmalarga joylashtirilgan nashrlar, namoyishli, ko'rgazmali, animatsiyalangan va ovozli lavhalarining yig'indisi.

Multimedia muhiti (multimedia) - tasvir (shu jumladan, animatsiya-harakat), nutq, ovoz va hujjatlarni birgalikda qayta ishlashni ta'minlaydigan ixtiyoriy turdagi ma'lumotlarni har tomonlama (kompleks) tasvirlaydigan texnologiya.

Multimediya darsliklar - multimedia muhit yordamida tasviriy materiallarni yuqori tartibli dinamikasi bilan SD disklardagi darsliklar. Mazmuni, odatda, tabiiy ma'ruzalar, tasvirlangan aytib berishlar, malakali diktor tomonidan kasbiy ovoz berilgan va kinematografik yig'ish qonuniyatlarini saqlagan holda birlashtirilgan bo'ladi.

Multimedia texnologiyasi - interfaol dasturiy ta'minotning yagona boshqaruvida vizual va audiosamara, turli vaziyatlarni multidasturlashlarni qamrab olgan elektron hujjatlarni tayyorlash usuli.

Muhim (relevant) axborot (ingl. relevant - muhim) - joriy vaqtda katta ahamiyatga ega bo'lgan zarur (muhim) axborot.

MO' tizimini monitoringi - MO' tizimi holatini boshqarish va nazorat qilish majmuasi.

MO'T asbob(tizimosti)lari — muloqot vositalari, testlash tizimlari, kutubxonalar, fayllar ayirboshlash, o'rnatilgan elektron pochta va boshqalar.

N

Navigatsiya— MO'Tning o'quv materiallarini o'rganishni soddalashtirish vositalar va indikatorlar yig'indisi.

Nazorat ishi— talabalar chegaralangan vaqtda qator vazifalarni bajarishi kerak bo'lgan o'qish natijasini yozma shakldagi nazorat shakli.

Nazorat qilinuvchi animatsiya— foydalanuvchiga haqiqiy vaqt tartibida akslanayotgan dinamik jarayonini jo'natish va o'zgartirish imkoniyatini beradigan grafik axborotni tashkil etish usuli.

Nashriy tizim - mahsulot namunasini ko'paytirish uchun kompyuter tayyorgarligini ta'minlaydigan tizim.

O

Onlayn mavzuli muhokama - elektron taxtalarda avvaldan axborotlar joylashtiriladigan kurs, muammo, loyiha va hokazolarning u yoki bu bulimlarini turli onlayn mavzuda muhokama qilish uchun talabalarga kirishini tashkil etish.

Onlayn mashg'ulot - barcha qatnashuvchi (talabalar va o'qituvchi)lar Internet orqali axborot almashinish yo'li bilan o'zaro aloqa qiladigan o'quv mashg'ulot ko'rinishi. U o'z ichiga onlayn muhokama (forumlar, chatlar va elektron pochta orqali), shaxsiy va guruhviy vazifalar bajarish, ma'ruzalar tayyorlash va testlar topshirishlarni oladi.

Onlayn o'qish— Internet texnologiyalariga asoslangan ta'lim muhitidan foydalanib o'quv materiallarini mustaqil o'rganish va sertifikat olish jarayonini tashkil etish usuli.

Oraliq testlash - ta'lim jarayonida o'z-o'zini bilimini nazorat qilish (o'z-o'zini tekshirish) uchun qo'llaniladigan testlash.

OTT portali (WEB-sayt) - ochik ta'lim tizimining WEB-serveri o'rnatiladigan va foydalanuvchilarga relevant axborotlarni taqdim etishga mo'ljallangan WWW kompyuter tizimi.

OTT Web - serveri - OTTning axborotlariga so'rovlar qabul qiladigan, ularni qayta ishlaydigan va so'rovlarga zarur javob (hujjat)larni jo'natadigan WWWdagi dastur.

Ochiq ta'lim - asosini o'qitishning virtual muhiti (O'VM) tashkil etib, o'quvchilarga maqsadli yo'naltirilgan, nazoratli, jadal, unga o'qish ma'qul yerda va qabul qilish darajasida, o'zining turar joyida mustaqil ijodiy ishini ta'minlaydigan umr bo'yi o'qish imkoniyatiga ega bo'lgan masofali ta'limning rivojlangan shakli.

Ochiq ta'lim tamoyillari - tanlovsiz o'qishga kirish, o'qish joyi, darajasi va yo'lini tanlash erkinligini, umr bo'yi ta'lim, o'quvchiga bilimlarni yetkazish, shaxsning ijodiy salohiyatini rivojlantirishlarni ta'minlaydigan imkoniyatlar.

Ochiq ta'lim tizimi (OTT) - ochiq ta'limning jarayoni va tamoyillarini amalga oshirish uchun mo'ljallangan ochiq tizim bo'lib, boshqa murakkabroq tizimning komponentasi sifatida qatnashishi mumkin va bu o'z navbatida boshqa darajadagi tizimning komponentasi bo'lishi mumkin.

Ochiq tizim - yangi texnologiyani doimiy adaptatsiya qilishga yo'naltirilgan va foydalanuvchiga: kengayuvchanlik, mobillilik, interoperabellik, do'stonalikni ta'minlash uchun yetarli bo'lgan ochiq, jarayon tomonidan qo'llab quvvatlanadigan interfeyslar, xizmatlar va ma'lumotlar formatlariga umumkirish imkoniyatiga ega bo'lgan xususiyatli tizim.

Ochiq tizimlarning o'zaroaloqa qilishi - standartlashtirish bo'yicha xalqaro tashkilotlari (ISO)ning hujjatlariga mos ravishda tashkil etilgan ochiq tizimlarning o'zaro aloqa qilish tamoil va qoidalar yig'indisi.

Ochiq o'qish - virtual ta'lim muhitida o'qish.

Oqimli video— haqiqiy vaqtda murojat qilishga imkoniyat beradigan video-axborotlarni tashkil etish usuli.

P

Parol bilan kirish - ro'yxatdan o'tgan talabaga parol, shuningdek, to'lov va OTT o'qish shartlarini taqdim etadigan AKning vazifasi.

Pedagogik axborot texnologiyalari - kompyuter va tarmoq texnologiyasi hamda didaktik vositalarni foydalanishga asoslangan ta'lim.

Post-test — baho uchun test. O'tilgan mavzular bo'yicha talabalarning bilimini tekshiradi.

Predmet sohasi - alohida mulohaza, ilmiy nazariya lavhasi yoki umuman nazariya kabi tushuniladigan va o'quv yurtining axborot texnologiyalari bilan chegaralanadigan ushbu qaralayotgan mazmun doirasidagi haqiqiy yoki tasavvurdagi dunyo ob'ektlar yig'indisi.

Pre-test— baho qo'yilmaydigan test. U talaba yangi mavzu bilan qanchalik tanishligi, avvalgi masalalarning qaysilarini o'qituvchi tushuntirishi yoki qo'shimcha amaliyot o'tkazishi zarur ekanligini aniqlaydi. Bu o'qitishga yanada e'tiborni kuchaytirish uchun foydalaniladi.

Q

Qistirma (zakladka) - o'quvchilarning o'zlari tomonidan belgilanadigan, o'quv jarayonida o'quvchi qaytishini rejalashtirgan holatni aniqlash.

R

Referat— o'rganilayotgan kitob yoki nashrlarning asosiy ilmiy-nazariy holatlarini o'z ichiga oladi.

Ro'yxatga olish— MO'T ashyolariga kirish huquqini olish uchun foydalanuvchi haqidagi ma'lumotlar (login, parol)ni kiritish jarayoni.

S

Savol-javob onlayn fayli - kursni umumiy tashkil etish va o'rganish bo'yicha ko'pincha beriladigan savollar va ushbu savollarga o'quv jarayonidagi o'qituvchilar, tyutorlar yoki administratorlarning javoblari ro'yxatiga ega bo'lgan tarmoqli tartiblashgan ma'lumotlar ombori.

Seminar— o'quvchi o'qituvchi rahbarligida o'quv tadqiqotlar natijasi bo'yicha bajargan axborot, ma'ruza, referatlarning muhokamasidan tashkil topgan o'quv amaliy mashg'ulotlarning asosiylaridan biri.

Server— MO'Tni ishlab turishini ta'minlashga mo'ljallangan dastur-texnik majmua (kompyuter).

Sertifikat— kursni o'rganishni muvaffaqiyatli tamomlaganlikni tasdiqlaydigan axborotli ma'lumot (yozuv).

Sessiya - terminal foydalanuvchisi muloqot tizimida o'zaroaloqa qiladigan vaqt davri.

Simulyatsiyalar— MO'Tning amaliy mashg'ulotlarda maxsus malakalarni hosil qilish haqiqiy jarayonlarini modellashtirish imkoniyatini beradigan o'quv elementlari.

Sinergetika (ingl. Synergy) - kelishilgan birgalikdagi ish

Sinergiya (ingl. Synergia) - O'VMning har bir komponenta alohida ta'sirida umumiy samarasi oshadigan qandaydir komponentalarning kelishilgan ta'siri.

Sinov (lat. Examen-imtihon)— o'quvchilarni, shuningdek, o'quv yurtlariga kiruvchilar va ularni bitiruvchilarining bilimini tekshirishni yakuniy shakli. Bilimga doim baho qo'yiladi.

Sinxron kommunikatsiya— haqiqiy vaqt tartibida muloqot (chat, forum, video-audio konferensiyalar) qilish imkoniyatini beradigan muloqot vositalari.

Sirtqi ta'lim (kechki) — mehnat faoliyatidan ajralmagan va o'quv materiallarni mustaqil ravishda o'rgangan holda oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi ixtisosligidagi mutaxassislar tayyorlash shakli.

Skrinshot — ekranda tasvirni nusxasini ko'rsatuvchi rasm.

So'rov — ijtimoiy tadqiqotlarda qo'llaniladigan birlamchi axborotni to'plash usuli. So'rov maqsadi so'ralayotganlardan ob'yektiv va (yoki) sub'yektiv (fikir, kayfiyat va hokazo.) dalillar haqida axborot olishdan iborat.

T

Talabalarni onlayn ro'yxatga olish – tarmoq texnologiyasi yordamida abiturientlarni ro'yxatga olish imkoniyatini beradigan AKning vazifasi.

Talabalar guruhini avtomatik tuzish - dastlabki test natijalariga ko'ra talabalar guruhlarga ajratadigan dastur orqali amalga oshirilgan AKning vazifasi.

Ta'lim maqsadi— tizimlashtirilgan bilim, malaka va ko'nikmalarni o'zlashtirish, amaliy fikrlash, faollik va mustaqillikni rivojlantirish, butun dunyoqarashni shakllantirish yoki rivojlantirish.

Tarmoq kurslarini ishlab chiqish va foydalanishning integrallashgan vositalari (TKICHFIV) - o'z ichiga tarmoq kurslarini yaratish va foydalanish vositalarini, tarmoq kurslarini, shuningdek, o'quv jarayonini tashkil etish vositalarini olgan integrallashgan dastur-axborotli muhit.

Tarmoq kursining antologiyasi - elektron tashuvchilarga kiritilgan va mos predmet sohasidagi ilmiy maqolalar, asarlar, ilmiy nashrlar va boshqalar to'plami.

Tarmoq kursining funksional to'laligi - boshqa manbalarga murojaat qilmay zaruriy bilimlar minimumini olish uchun yaroqlilik

Tarmoqlararo o'zaro ta'sir - turli tarmoqlarda joylashtirilgan mijoz tizimlari va boshqaruv komponentalar o'zaro ta'sir usullari.

Tarmoqli kurs - qaralayotgan sohada bilish jarayoni va odamlarni ijodiy salohiyati va iste'dodini ochib berishni ta'minlaydigan aniq bilim sohasiga yo'naltirilgan O'VM infrastrukturasi.

Tarmoqli kurs moduli - tarmoqli kursning turli bilim darajalariga mo'ljallangan bir necha alternativaga ega bo'lgan tugallangan tuzilma qismi.

Tarmoqli kursning modulli (blokli) tuzilishi - tarmoqli kursning tugallangan tuzilma qismlari (tarmoqli kursning modullari)dan iborat bo'lgan ATK yaratish uchun mo'ljallangan tarkib.

Tarmoqli kurslarning o'quvchilari - virtual o'qish muhitiga (odatda, elektron kutubxonaga) kirishga ruxsat olgan, lekin kurs bo'yicha tyutor maslahati va yakuniy attestatsiyaga huquqlari bo'lmagan shaxslar.

Tarmoqli texnologiya – ochiq/masofali ta'lim olish jarayonida Internet tarmog'idan foydalanishga asoslangan axborot texnologiyasi.

Tarmoqning axborot ashyolari - arxiv, kutubxona, fondlar, ma'lumotlar ombori va boshqa axborot tizimlaridagi hujjatlar yg'indisi.

Tarmoq fayli - o'quv jarayonining barcha qatnashuvchilariga kirish mumkin bo'lgan fayl.

Tarmoqli xizmat - foydalanuvchilar va amaliy jarayonlarga Internet tarmog'i orqali uzatiladigan xizmat turi.

Tasvir - axborotni o'quvchilar tomonidan ko'rib qabul qilishshga mo'ljallab taqdim etish shakli.

Tashqi axborot ashyolari — kurs kontentini (Internet ashyolari, kitoblar, jurnallar va hokazolar) to'ldiruvchi axborot ashyolari.

Ta'lim jarayonini masofali o'qitish texnologiyasi - zamonaviy axborot va telekommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanib o'quv jarayonini masofadan turib ta'minlaydigan o'qitish usul va vositalar hamda o'quv ishlarini boshqarish majmui.

Ta'lim kompyuter o'ynlari - odatda chet tili, shuningdek, kompyuter masalalar va trenajarlarni o'rganishga mo'ljallangan ta'limning alohida texnologiyasi.

Ta'lim mahsulotlari va xizmatlari - loyihalarni avtomatlashtirilgan vositalari yordamida olingan o'quv jarayonida foydalaniladigan (masalan, moslashtirilgan tarmoqli kurs) axborot texnologiyalari.

Ta'lim muassasasini akkreditatsiyasi - attestatsiya natijalariga ko'ra bitiruvchilarga davlat namunasidagi hujjatlarni berish, muhrdan foydalanish huquqini berish bilan ta'lim muassasasining statusini tasdiqlash.

Ta'lim muassasasini attestatsiyasi - maqsadi bitiruvchilarni tayyorlash mazmuni, darajasi va sifati davlat ta'lim standartlariga mos kelishini aniqlashdan iborat bo'lgan ta'lim sifatini boshqarishning baholash-nazorat protsedurasi.

Ta'limning kompyuter texnologiyasi - kompyuter texnikasi, telekommunikatsiya aloqasi, shuningdek, axborotlarni ifodalash, uzatish va yig'ish, bilish faoliyatini nazorat qilish va boshqarishni tashkil etish bo'yicha o'qituvchining vazifalarini modellovchi interfaol dasturiy mahsuloti asosida ishni pedagogik sharoitini yaratishning metod, usul va yo'llari yig'indisi.

Ta'lim texnologiyasi - aniq bilim, ilmiy yutuqlar, texnika sohasidagi bilim, ko'nikma va malakalarni egallashni maqsadli, tashkiliy, rejali va tizimli amalga oshirish jarayoni; ta'lim, mustaqil ta'lim va o'z-o'zini nazorat qilish jarayoni talablarini amalga oshirish sharoitlarini shakllantirishni ta'minlaydigan metod, usul, vositalar yig'indisi.

TV-texnologiyalar - efilrli, kabellik va kosmik tizimli televideniyadan foydalanishga asoslangan ta'lim texnologiyalari.

Teleanjuman - axborot almashinish uchun, shu jumladan, o'zaro joylari uzoqlashtirilgan ikki va ko'proq foydalanuvchilar guruhlar orasidagi o'qitish maqsadida TV-texnologiyalaridan foydalanish.

Test olish— talabalarni o'qitish natijasini nazorat qilish tizimi. Bunda talabaga qator test savollariga javob berish taklif etiladi. Baho to'g'ri javoblar uchun yig'ilgan ballarga ko'ra qo'yiladi.

Test savollari turlari— testni tasvirlash variantlari (to'g'ri javob tanlash, zarur ketma-ketlikda joylashtirish, qoldirilganlarni to'ldirish va hokazo).

Texnik ta'minot - o'quv jarayonida foydalaniladigan texnik vositalar.

Texnologik xavfsizlik - AKning O'VMni tasodifiy, o'zgarishli ta'sirlarida va O'VMga qasddan qilinadigan ta'sir bo'lmaganda ishlash xavfsizligi oldindan ko'rilmagan xavfni oldini olish va aniqlash uslub va vositalarini ko'zda tutgan, shuningdek, ushbu xavfni ta'sirini mos me'yoriy-texnik hujjatlarda aniqlanadigan vazifalari mumkin bo'lgan darajagacha pasaytirish vazifasi.

Texnologiya - san'at, ustasi faranglik, bilish bo'lib, qandaydir jarayon nazarda tutiladi.

Tinglovchilar (talabalar, o'quvchilar) - mos kurslar bo'yicha o'qigan va o'quv materiallariga bemalol kira olishdan tashqari, tyutordan konsultatsiya va uslubiy yordam olishi mumkin bo'lgan, shuningdek, kurs bo'yicha yakuniy attestatsiyadan o'tish huquqiga ega bo'lgan shaxs.

Terminal - uzoqlashtirilgan kompyuterga bo'yruqlar yuborish imkoniyatini beradigan qurilma. Terminal deganda odatda eng kamida klaviatura, displey ekrani va soddada elektr sxemasi tushuniladi.

Test - biror predmet sohasidagi bilimlar darajasini aniqlash uchun o'quvchiga mo'ljallangan vazifa.

Trenajer - odatda o'z ichiga ko'nikmalarni egallaganlik darajasini va mashqiy ta'sirlarni mos jadalligini o'zgarishini (murakkablik, tezlik va boshqalar) baholaydigan vositalarni olib, turli ko'nikmalarni hosil qilish va mustahkamlash uchun mo'ljallangan dastur-apparatli majmua.

Tyutor (ingl. tutor) - o'quv yurti (mintaqaviy markaz, filial)dagi murabbiy, rahbar, tarbiyachi, konsultant.

Tyutor - o'quv muassasasining masofali o'qitish dasturi doirasida o'quvchilarga metodik va tashkiliy yordamni amalga oshirib, masofali o'qitish tizimidagi professor-o'qituvchilar tarkibiga kiruvchi sertifikatlangan metodist, o'qituvchi yoki konsultant.

Tyutor - o'qituchi - konsultant, o'quvchilarning mustaqil ishlashlariga rahbarlik kiladigan, o'qituvchining ko'rsatmalariga ko'ra sinf va sinfdan tashqari mashg'ulotlarning alohida turlarini o'tkazib hamda o'quvchilar tomonidan o'quv rejasini bajarganliklarini va o'quv materialini o'zlashtirganliklarini nazorat qiluvchi o'qituvchi - konsultant.

U

Umumiy (yagona) planshet - umumiy tarmoq fayli (hujjati) ustida talabalar guruhining (ya'ni, birdan ortiq talaba ishtirokida) asinxron ishlashini ta'minlaydigan O'VM komponentasi.

Uzoqlashtirilgan kirish — foydalanuvchining telekommunikatsiya (Internet, modemli ulanish) orqali MO'T ashyolaridan foydalanish huquqi.

Uzoqlashtirilgan laboratoriya - masofadan turib kirish mumkin bo'lgan haqiqiy o'quv-tadqiqot jihozlarga ega bo'lgan o'quv bo'limi.

Uzoqlashtirilgan foydalanuvchi - uzoqlashtirilgan kompyuter bilan modem yoki telefon liniyasi yordamida birlashtirilgan terminalda ishlayotgan foydalanuvchi.

Uzoqlashtirilgan o'qituvchi - konsultant - masofadan turib o'z vazifalarini bajaruvchi o'qituvchi-maslahatchi.

Uskunaviy vositalar - o'qitishning virtual muhitida yangi dasturlarni yaratish yoki takomillashtirish bilan bog'lik vazifalarni bajaradigan va o'z ichiga kamida matn muharriri, translyator, grafik muharrir, yuklagich, shuningdek, dasturlarni to'g'rilaydigan vositalarni olgan dasturlar yig'indisi.

V

Videoanjuman - uzoqlashtirilgan foydalanuvchi guruhlar orasida (raqamli vidioyozuv yoki oqimli video ko'rinishida ma'lumotlarni almashinish) yig'ilish va munozaralar o'tkazish jarayoni.

Videomatr - tarmoq taqdim etadigan ma'lumotlar ombori va servisga terminalarning kiraolish tarmoq xizmati.

Vizualizatsiya - ma'lumotlarni tasvirlar ko'rinishida ifodalash jarayoni.

Virtual auditoriya - o'quv jarayonining o'qituvchisi va administratorining maslahatini olish uchun tarmoq texnologiyasi yordamida turli yerlarda yashayotgan talabalarni birlashtirish.

Virtual konsultatsiya - ma'lum mavzu bo'yicha onlayn mavzuli muhokama (maslahat) qilishni ta'minlaydigan AKning vazifasi.

Virtual laboratoriya - o'rganilayotgan haqiqiy ob'ektlarda bo'layotgan jarayonlarni imitatsiya qiladigan masofali (uzoqlashtirilgan) kirishga ega bo'lgan apparat-dasturiy majmua.

Virtual sinf - o'qitish tizimidan foydalanib, turli xona yoki binolardagi o'quvchilar guruhi bilan o'tkaziladigan dars (mashg'ulot).

Virtual universitet (VU) - odatda an'anaviy o'quv yurtining atributlari (binolari, sinflari, laboratoriyalari, yotoqxonalar va hokazo)ga ega bo'lmagan ta'lim tuzilmasi bo'lib, unda turli bo'g'inlar (dekanat, kafedra va hokazo) geografik nuqtai nazardan ajratilgan, lekin Internet global tarmog'i yoki boshqa kompyuter tarmog'i orqali faol va unumli aloqada bo'ladilar. Bunday o'quv yurtining tuzilishi, odatda, markaziy vakolatxona, mintaqaviy va hududiy vakolatxonalardan tashkil topadi.

Virtual haqiqiylik - o'rganishga mo'ljallangan mikro yoki makrodunyolarda yoki haqiqiy dunyoning murakkab jarayonlarida bo'ladigan jarayonlar haqida, o'quvchi tassavuridagi audiovideotizim orqali yaratiladigan mavhum dunyo.

X

Xabarlarni shaxslashtirib jo'natish - AKning u yoki bu ko'rinishdagi vazifalar bo'yicha hisobot materiallarini topshirishni eng yaqin muddatlari, o'qituvchi (yoki tyutor) va talaba o'rtasida bo'lajak virtual konsultatsiyalarni (audio - va video-konferensiyalar asosida) o'tkazish sanasi va vaqti hamda o'tkazish vositalari va shu kabilar haqidagi o'quv ma'lumot-eslatmalarni vaqtda avtomatik uzatish vazifasi.

Xodimlar ta'minoti - ochik/masofali o'qitishda o'qituvchilik, metodik va boshqaruv faoliyatni amalga oshiradigan shaxslar.

Y

Yagona tarmoq ilovasi - birgina tarmoq fayli (hujjati)ni sinxron (haqiqiy vaqtda) ishlab chiqarish / muharrirlashni ta'minlaydigan O'VM komponentasi.

Yakuniy attestatsiya - o'quv jarayonida aniq bir bosqich tugagandan keyin tinglovchilar bilimini yakuniy nazorati.

Z

Zachyot(sinov) – Oliy o‘quv yurtlari talabalari va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalari o‘quvchilari tomonidan laboratoriya va hisob-grafik ishlar, kurs loyihalari (ishlari)ni bajarilishi, shuningdek, amaliy va seminar mashg‘ulotlarida, o‘quv va ishlab chiqarish amaliyotlarida olgan bilim va ko‘nikmalarini tekshirish shakli.

O‘

O‘VM infratuzilishi - yordamchi xarakterga ega bo‘lib, O‘VMni umuman normal ishini ta’minlaydigan O‘VMning asosiy qismi.

O‘z-o‘zini bilimini nazorat qilish (o‘z-o‘zini tekshirish) - o‘z - o‘zini tekshirish tartibida bilimlarni testlar yordamida o‘tilgan materialdan olingan bilimlarni tushunganlik darajasini (kamchiliklarini ko‘rsatgan holda) mustaqil baholash.

O‘qitish sifati - o‘quv yurti bitiruvchisining bilim va malakalari mehnat bozorida raqobatbardoshligini ta’minlovchi, avvaldan kelishilgan talablarga mos kelish darajasi.

O‘quv materiallarni saqlash texnologiyalari - o‘quv materiallarni (chop etilgan mahsulot, audio va videokasettalar, disketalar, SD ROM, FTR va WWW-serverlardagi telekonferensiyalarning o‘quv materiallarini elektron arxivi va boshqalar) saqlash usullari.

O‘quv jarayon — asosida o‘qitish va o‘rganishning birligi va o‘zaro aloqasi yotgan o‘qitish maqsadiga erishishga yo‘naltirilgan o‘quv-tarbiya faoliyati.

O‘qitishning virtual muhiti (O‘VM)ning administrativ komponenti (AK) - o‘quv jarayoni administratorlari uchun doimiy teskari aloqali rejalashtirish va boshqarishning qator vazifalarini bajaradigan ochiq yoki masofali ta’lim tizimlarida o‘quv jarayonini boshqarishga mo‘ljallangan apparat-dasturli majmua.

O‘qitishning virtual muhiti (O‘VM) - ta’lim jarayonining barcha ishtirokchilari orasida sinergiya va interfaol o‘zaroaloqa qilishni ta’minlaydigan maxsus o‘zaroaloqador va doimiy yangilanib turiladigan o‘qitish vositalarining majmuasini tashkil etuvchi ochiq tizim.

O‘qitish jarayonining administratorlari - AKdan teskari aloqa zanjiri orqali olingan axborot bo‘yicha qaror qabul qiluvchi AK terminallarga kiraoladigan va uning dasturli komponentasi uchun dastlabki axborotlarni shakllantiruvchi shaxslar.

O‘qitishning interfaolli - o‘quvchining bilish faoliyatini faollashtirish va, demak, interfaol o‘zarota’sir asosida tayyorgarlik samaradorligini oshirishning asosiy usullaridan biri.

O‘qitish sifat ko‘rsatkichi - ta’limning sifatini belgilaydigan atribut (talab) yoki atributlar guruhi.

O‘qitish tizimi - apparatli-dasturiy majmua va o‘qituvchini o‘z ichiga olgan hamda masofadan turib virtual sinfdan mashg‘ulot olib borishga mo‘ljallangan tizim.

O‘quv material — o‘quv dasturiga muvofiq o‘zlashtirish zarur bo‘lgan axborot.

O‘quv materiallarini yetkazish texnologiyalari - disket yoki SD-ROMlarda uzatish, tarmoqdan yuklash, onlayn tartibda WWW- serverning ashyolarida ishlash.

O'quv materiallarining sifati — o'quv materiallarini davlat va universitet standartlari hamda o'quvchi va ish beruvchilarning talablariga mos kelish darajasi.

O'quv materiallar formati — MO'Tda axborot eng keng tarqalgan ma'lumotlar formatida, ya'ni doc, html, ppt, pdf, jpg va shu kabi formatlarda saqlanadi.

O'quv kursi — aniq mutaxassislik bo'yicha oliy o'quv yurti o'quv dasturiga mos ravishda o'rganilish kerak bo'lgan bir necha o'quv mavzu (bo'lim)lardan tashkil topgan predmet yoki fan (predmetlar yoki fanlar guruhi).

O'quv kursining arxitekturası — talaba barcha zarur bilim va malakalarni olishi mumkin qilib tuzilgan kursning barcha elementlarining ketma-ketligi va tuzilishi.

O'quv kursining elementlari— ma'ruza, seminar, onlayn mashg'ulot, test o'tkazish, so'rov, guruhıy vazifa va loyiha, nazorat ishi, nutq, esse, imtihon.

O'quv predmeti - o'quv jarayonida o'rganish uchun aniq fan, texnika, san'at, ishlab chiqarish faoliyati sohalaridan ajratib olingan bilim, ko'nikma va malakalar tizimi.

Sh

Shaxsiy o'quv reja - yakka buyurtma bo'yicha bajariladigan yoki alohida talabani talabini qondirish uchun tuzilgan o'quv dastur yoki material.

Ch

Chat (ingl. chat) - o'quv jarayonining turli ishtirokchilari orasidagi matnli mulohot.

TEST TOPSHIRIQLARI:

1. Texnologiya so'zining ma'nosi nima?
 - a) ko'nikma
 - b) san'at
 - c) mahorat
 - d) san'at, mahorat, ko'nikma
 - e) to'g'ri javob yo'q
2. Jarayon so'zining ma'nosi nima?
 - a) qo'yilgan maqsadga yetishish borasidagi barcha harakatlar majmuasi tushuniladi
 - b) maqsadga yetishish degani
 - c) a va b javoblar to'g'ri
 - d) to'g'ri javob yo'q
 - e) strategiya va usullar majmuidan iborat
3. Axborot texnologiya deganda nimani tushunasiz?
 - a) ob'yekt, jarayon yoki hodisalar holati haqidagi ma'lumotlarning bir ko'rinishi
 - b) ob'yekt, jarayon yoki xodisalar holati haqidagi ma'lumotlarni bir ko'rinishdan ikkinchi, sifat jihatdan mutloq yangi ko'rinishga keltiruvchi

ma'lumotlarni to'plash, qayta ishlash o'zlashning vosita va usullari majmuasidan foydalanish jarayonidir.

- c) sifat jihatdan mutloq yangi ko'rinishga keltiruvchi ma'lumotlarni to'plami
- d) qayta ishlash o'zlashning vosita va usullari majmuasi
- e) a va b javoblar to'g'ri

4. Axborot texnologiyalarining texnik vositalariga nimalar kiradi?

- a) kodoskop, videoprojektor
- b) kompyuter, mikrofon, skaner, kolonka
- c) kodoskop, audio va video magnitofonlar, televizor, kompyuter, skaner,
- d) mikrofon, kolonka, videoko'z, videoprojektor, kseroks apparati
- e) a va b javoblar to'g'ri

5.- bu informatikaning dasturiy va texnikaviy vositalari asosida axborotning an'anaviy va original turlari asosida o'quv materiallarini tinglovchilarga yetkazib berishning mujassamlashgan holdagi ko'rinishidir.

- a) Multimedia
- b) Texnologiya
- c) Jarayon
- d) Axborot texnologiya
- e) Kompyuter

6. Kompyuter so'zining ma'nosi nimani anglatadi?

- a) O'yin quroli
- b) Ko'paytuvchi
- c) Kuylovchi
- d) Hisoblovchi
- e) To'g'ri javob yo'q

7. Kompyuterlarni necha avlodga bo'lish mumkin?

- a) 6 avlodga
- b) 5 avlodga
- c) 3 avlodga
- d) 4 avlodga
- e) 2 avlodga

8. Kompyuter turlarini ko'rsating?

- a) Raqamli, analogli (uzluksiz), raqamli-analogli, maxsuslashtirilgan
- b) Rangli, ovozli, kuylovchi, bastalovchi, maxsuslashtirilgan
- c) To'g'ri javob yo'q
- d) Katta, kichik, davolovchi, film yaratuvchi
- e) Analogli (uzluksiz), gapiruvchi, tikuvchi

9. Shaxsiy kompyuterlarning qurilmalari qaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?

- a) sistema bloki, monitor, sichqoncha
- b) sistema bloki, klaviatura, tashqi qurilmalar

- c) monitor, sichqoncha
 - d) klaviatura, tashqi qurilmalar
 - e) a va d javoblar to'g'ri
10. Sistema bloki ko'rinishlari qaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?
- a) Desktop ko'rinishida
 - b) Minora ko'rinishida
 - c) Yassi ko'rinishida
 - d) Yassi va minora ko'rinishida
 - e) To'g'ri javob yo'q
11. Kompyuterning ko'p sonli turli xil mikrosxemalari joylashadigan qismi qaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?
- a) Sistema bloki
 - b) Klaviatura
 - c) Mikroprosessor
 - d) Monitor
 - e) Tizimli plata
12. Mikroprosessorning vazifasi nimadan iborat?
- a) Kompyuterning tashqi qurilmasi
 - b) Chop etuvchi qurilmasi
 - c) Ma'lumotlarni berilgan programma asosida qayta ishlaydigan qurilmasi
 - d) Xotira qurilmasi
 - e) Lazer diskka yozuvchi qurilmasi
13. Qaysi javobda xotira turlari to'g'ri ko'rsatilgan?
- a) Tezkor xotira
 - b) Doimiy xotira
 - c) Tashqi xotira
 - d) Video xotira
 - e) Hammasi to'g'ri
14. Monitorlar necha dyumli qilib chiqariladi?
- a) 14, 15, 17, 21
 - b) 10, 11, 12, 13
 - c) 28, 29, 30, 31
 - d) 35, 36, 37, 38
 - e) 13, 14, 15, 16
15. Bir bayt necha bitga teng?
- a) 8 b) 10 c) 100 d) 20 ye) 4
16. Bir kilobayt necha baytga teng?
- a) 800 b) 900 c) 1024 d) 2000 ye) 3000
17. Tashqi qurilmalarni sanab bering?
- a) Printer, skaner, modem, strimer, grafik quruvchi

- b) Printer, skaner, grafik quruvchi
 - c) Ckaner, modem, strimer
 - d) Modem-faks, plotter
 - e) a) va d) javoblar to'g'ri
18. Modem nima vazifasini bajaradi?
- a) Kompyuter telefon tarmog'i orqali axborot almashish maqsadida ishlatiladi
 - b) Slayd va qog'ozdagi ma'lumotlarni ko'rsatadi
 - c) Ma'lumotlarni berilgan programma asosida qayta ishlaydi
 - d) Qog'ozdagi ma'lumotlarni chop qiladi
 - e) matn, grafika, tasvirlarni kompyuterga kiritadi
19. Modemning qanday turlari mavjud?
- a) ichki
 - b) tashqi
 - c) ichki va tashqi
 - d) lazerli
 - e) ichki , tashqi va lazerli
20. Matn, grafika, tasvirlarni kompyuterga kiritadigan qurilmaga deb ataladi.
- a) Printer
 - b) Modem
 - c) Klaviatura
 - d) Skaner
 - e) Grafik quruvchi
21. Skanerlarni ishlatish jarayonida, ayniqsa, matnlar bilan ish ko'rilganda u yoki bu milliy tilni aniq aks ettiruvchi programmalar nima deb ataladi?
- a) Fine Reader
 - b) Red-Green-Blue
 - c) True Color
 - d) High Color
 - e) To'g'ri javob yo'q
22. Printer quyidagi vazifalardan qaysi birini bajaradi?
- a) Ma'lumotlarni kompyuterga kiritadi
 - b) Qog'ozdagi ma'lumotlarni kattalashtirib ko'rsatadi
 - c) Slayd va qog'ozdagi ma'lumotlarni ko'rsatadi
 - d) Ma'lumotlarni berilgan programma asosida qayta ishlaydigan qurilmasi
 - e) Qog'ozga ma'lumotlarni chop qiladi
23. Printerlar necha turga bo'linadi?
- a) 1 b) 4 c) 5 d) 2 e) 3
24. Printerlarning turlari qaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?
- a) matrisali va purkovchi
 - b) matrisali va lazerli

- c) matrisali, purkovchi va lazerli
 - d) purkovchi va lazerli
 - e) faqatgina lazerli
25. Tashqi xotiraning turlari quyidagilardan iborat?
- a) Disketa, lazerli disk va raqamli DVD disk
 - b) USB va lazerli disk
 - c) USB, lazerli disk va raqamli DVD disk
 - d) Disketa, lazerli disk ,raqamli DVD disk va USB
 - e) Disketa va raqamli DVD disk
26. Lazerli disk(CD ROM)ning hajmi asosan qanchaga teng?
- a) 700 Mbayt
 - b) 1,44 Mbayt
 - c) 2,88 Mbayt
 - d) 4,7 Gbayt
 - e) 900 Mbayt
27. Kompyuter bilan muloqotni osonlashtiradigan qurilmaga ... deb ataladi.
- a) Printer
 - b) Modem
 - c) Klaviatura
 - d) Skaner
 - e) Sichqoncha
28. Klaviaturaning vazifasi nimadan iborat?
- a) Ma'lumotlarni ko'rsatadi
 - b) Ma'lumotlarni qayta ishlaydi
 - c) Ma'lumotlarni kompyuterga kiritadi
 - d) Slayddagi ma'lumotlarni kompyuterga kiritadi
 - e) Ma'lumotlarni chop qiladi
29. Klaviatura odatda nechta tugmadan iborat bo'ladi?
- a) 89-94
 - b) 95-98
 - c) 101-115
 - d) 101-105
 - ye) 110-115
30. Klaviaturaning tugmachalari o'z vazifasiga ko'ra necha qismdan iborat bo'ladi?
- a) 1 b) 2 c) 3 d) 4 e) 5
31. Kompyuterlararo videotasvirlarni o'zuvchi qurilmaning nomini ko'rsating?
- a) Videoko'z
 - b) Kodoskop
 - c) Mikrofon
 - d) Webkamera

- e) Karnay
32. Axborot texnik vositalar qaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?
- a) Videoko'z, videoikkilik
 - b) Raqamli fotoapparat
 - c) Raqamli videokamera
 - d) Kodoskop
 - e) Hamma javoblar to'g'ri
33. Kodoskopning vazifasi nimadan iborat?
- a) Slayddagi ma'lumotlarni kattalashtirib ko'rsatadi
 - b) Qog'ozdagi ma'lumotlarni kattalashtirib ko'rsatadi
 - c) Slayd va qog'ozdagi ma'lumotlarni ko'rsatadi
 - d) Slayddagi ma'lumotlarni chop qiladi
 - e) Qog'ozdagi ma'lumotlarni chop qiladi
34. Videoko'z qanday vazifani bajaradi?
- a) Slayddagi ma'lumotlarni kattalashtirib ko'rsatadi
 - b) Qog'ozdagi ma'lumotlarni kattalashtirib ko'rsatadi
 - c) Slayd va qog'ozdagi ma'lumotlarni ko'rsatadi
 - d) Slayddagi ma'lumotlarni chop qiladi
 - e) Qog'ozdagi ma'lumotlarni chop qiladi
35. Raqamli fotoapparatning vazifasini tushuntirib bering?
- a) Raqamli fotoapparat yordamida lavhalar suratga olinib, qog'ozga chiqariladi
 - b) Raqamli fotoapparat yordamida lavhalar suratga olinib, kompyuterga kiritiladi
 - c) Raqamli fotoapparat yordamida lavhalar suratga olinib, kassetaga kiritiladi
 - d) Raqamli fotoapparat yordamida lavhalar suratga olinib, videomagnitofonga yoziladi
 - e) To'g'ri javob yo'q
36. Lokal tarmoq va global tarmoqlarning bir-biridan farqi nimadan iborat?
- a) Llokal tarmoq fizik jihatdan yaqin bo'lgan kompyuter tarmog'i, global tarmoq esa uzoqda joylashgan kompyuterlar tarmog'i
 - b) Farqi yo'q
 - c) Global tarmoq fizik jihatdan yaqin bo'lgan kompyuter tarmog'i, lokal tarmoq esa uzoqda joylashgan kompyuterlar tarmog'i
 - d) Lokal tarmoq ikkita kompyuter urtasidagi tarmoq, global tarmoq esa ikkitidan ortiq kompyuterning o'zaro aloqasi
 - e) To'g'ri javob yo'q
37. Internetga qay tarzda ulanish mumkin?
- a) Faqat telefon liniyasi orqali

- b) Antenna orqali
 - c) Tarmoq orqali
 - d) a), b) va c) javoblar to'g'ri
 - e) To'g'ri javob yo'q
38. Elektron pochta nima?
- a) Matnlarni qabul qilish tizimi
 - b) Web-sahifalarni bir kompyuterdan ikkinchisiga modem orqali uzatish tizimi
 - c) Rasmlarni uzatish va qabul qilish dasturi
 - d) Elektron ma'lumotlarni uzatish va qabul qilish tizimi
 - e) Barcha javoblar to'g'ri
39. Quyidagilardan qaysi biri Internet manzili bo'la oladi?
- a) www.mail.ru, http://alpha.Betta.com, ftp://abc.com
 - b) www.delphi.korol.Net, www.yandex.com, www.tv6.ru
 - c) www3.mail.ru, http://190.19.15.12, http://kulcihki.net
 - d) a), b) javoblar tug'ri
 - e) Barcha javoblar tug'ri
40. Brauzer nima?
- a) Web-sahifalarni namoyish qiluvchi dasturiy ta'minot
 - b) Web-sahifalarni hosil qiluvchi vosita
 - c) Elektron pochta xizmatini yaratuvchi dastur
 - d) Ma'lumotlarni telefon liniyasi orqali uzatuvchi dastur
 - e) To'g'ri javob yo'q
41. Web-sahifalarning eng keng tarqalgan ko'rinishi qanaqa?
- a) *.asp, *.exe, *.com kengaytmali fayllar
 - b) *.htm, *.asp, *.avi kengaytmali fayllar
 - c) *.gif, *.jpg, *.bmp kengaytmali fayllar
 - d) *.asp, *.pl, *.gif kengaytmali fayllar
 - e) *.htm, *.html, *.asp kengaytmali fayllar
42. Quyidagilardan qaysilari elektron pochta manzillari bo'la olmaydi?
- a) alpha@info.Net, www.abc.alpha.com, yebb@yahoo.ru
 - b) WWW.salom, Mail.ru, Microsoft.PowerPoint
 - c) Borland.Delphi.uz Asp.com
 - d) WWW.salom, Mail.ru, Microsoft.PowerPoint
 - e) alpha@mail.ru, info-net@yandex.ru
43. Elektron pochta orqali fayllarni uzatish yo'lini ko'rsating.

- a) Elektron serverga kirgach, yangi ma'lumotlar yozilib, «Отправить» yoki «Send» tugmasi bosiladi
 - b) Elektron pochta orqali fayllar uzatilmaydi.
 - c) Ma'lumotlar kiritilgach, „Quit” tugmasi bosiladi
 - d) To'g'ri javob yo'q
 - e) a) va c) javoblar to'g'ri
44. Elektron pochta orqali uzatilgan ma'lumotlar qancha vaqtda uzatiladi?
- a) 1 kunda
 - b) 1 oyda
 - c) 1 haftada
 - d) 1-10 minutda
 - e) Ma'lumotlar hajmiga bog'liq
45. Bepul elektron serverlar qatorini ko'rsating.
- a) www.yahoo.com, www.yebb.uz, www.alpha.com,
 - b) www.mail.ru, www.yandex.ru, www.yahoo.com
 - c) WWW.salom, Mail.ru, Microsoft.PowyerPoint
 - d) alpha@mail.ru, info-net@yandex.ru
 - e) www.delphi.com, betta@yahoo.com, alpha@mail.ru
46. Bir vaqtning o'zida elektron pochtdan nechta mijozga ma'lumot uzatish mumkin?
- a) 10 ta
 - b) 1 ta
 - c) 100 tagacha
 - d) Ro'yxatdagi barcha mijozlarga
 - e) To'g'ri javob yo'q
47. Elektron pochta orqali qancha hajmgacha ma'lumot uzatish mumkin?
- a) 10 Mb gacha
 - b) 1000 Kb gacha
 - c) Elektron Server imkoniyatiga bog'liq
 - d) Farqi yo'q
 - e) 1 Gb gacha
48. Virus deganda nimani tushunasiz?
- a) Dasturlarning ishlash tezligini oshiruvchi maxsus dastur.
 - b) Kompyuterning ish qobiliyatini oshiruvchi maxsus dastur.
 - c) Dasturlarni buzuvchi maxsus dastur.
 - d) Disklardagi xatolarni to'g'rilovchi maxsus dastur.
 - e) To'g'ri javob yo'q.
49. Antivirus dastur deganda nimani tushunasiz?
- a) Kompyuterlarni buzuvchi dastur.
 - b) Viruslardan davolovchi dastur.

- c) Disklardagi xatoliklarni to'g'rirovchi dastur.
 - d) b va s javoblar
 - e) Virus tarqatuvchi dastur.
50. Qattiq diskdagi xato va kamchilliklarni to'g'rilovchi dastur.
- a) scandisk b) ndd c) fdisk d) b va c e) a va b javoblar.
51. Formatlash dasturini ko'rsating.
- a) fdisk b) format c) ndd d) scandisk ye) to'g'ri javob yuk.
52. Qattiq diskni bo'laklarga bo'luvchi dasturni ko'rsating.
- a) fdisk b) format c) scandisk d) ndd ye) b va d javoblar
53. Windowsni yuklash qanday amalga oshiriladi?
- a) NC darchasidan Windows katalogiga kirib, win.com fayl ko'rsatgichiga keltirib Enter bosiladi.
 - b) NC darchasidan ixtiyoriy fayl ustiga ko'rsatgich keltirib Enter bosiladi.
 - c) NC darchasidan Windows katalogiga kirib ixtiyoriy fayl ustiga ko'rsatgich keltirib Enter bosiladi.
 - d) a) va c) javoblar to'g'ri
 - e) To'g'ri javob yo'q
54. Windows nima?
- a) Operatsion sistema
 - b) Ishchi dastur
 - c) Ma'lumotni saqlash joyi
 - d) Foydalanuvchilar ishlatadigan papka
 - e) Kompyuterning ma'lumotlar to'plami
55. Windows dasturidan qaysi komanda yordamida chiqish mumkin?
- a) „Выключить компьютер“ komandasi yordamida
 - b) „Перезагрузить компьютер“ komandasi yordamida
 - c) „Перезагрузить компьютер в режиме эмуляции “ komandasi yordamida
 - d) [Alt]+[F4] klavishlari yordamida
 - e) To'g'ri javob yo'q
56. Windowsda ishini qaysi tugma bosishdan boshlash kerak?
- a) Пуск b) Enter c) Ctrl d) Tab ye) Shift
57. Windows XP operatsion tizimining ish stolida qanday elementlar joylashgan bo'lishi mumkin?
- a) Papkalar
 - b) Hujjat va dastur fayllari;
 - c) Qurilmalar,
 - d) Fayllar uchun yorliqlar.
 - e) Hamma javoblar to'g'ri
58. Windows XP da hosil qilingan foydalanuvchilar haqida umumiy ma'lumotni qaysi bo'limdan olishimiz mumkin?

- a) Пуск
 - b) Панель управления
 - c) Учетные записи пользователей
 - d) Мой компьютер
 - e) Сетевое окружение
59. Dasturni ishga tushirish usullarini toping.
- a) Bosh menyuning „Программы” bandi bo’yicha
 - b) Bosh menyuning „Выполнить” bandi bo’yicha
 - c) Bosh menyuning „Поиск” bandi bo’yicha
 - d) masalalar paneli bilan
 - e) yuqoridagi hamma javoblar to’g’ri
60. ”Ilova” - bu qanday tushuncha?
- a) Bu biror bir ishchi faylning to’liq mazmunidir
 - b) Bu ma’lumotni vaqtincha saqlash joyi
 - c) Foydalanuvchi ishlatadigan papkadir
 - d) Bu komanda bajarilishi kerak bo’lgan foydalanuvchi dasturidir
 - e) Bu foydalanuvchi ma’lumotlarini saqlaydigan portfeldir
61. Hujjatni ochish usullarini toping
- a) Bosh menyuning „Папка” bandi bo’yicha
 - b) „Мой компьютер” papkasi orqali
 - c) bosh menyuning „Поиск” bandi bo’yicha
 - d) bosh menyuning „Выполнить” bandi bo’yicha
 - e) a,b,c – javoblar to’g’ri
62. Masalalar panelida asosan nimalar joylashadi?
- a) Ishga tushirish knopkasi, tizimli soat, ochilgan papkaning belgilari
 - b) Dastur va hujjatlar
 - c) Portfellar va hujjatlar
 - d) Foydalanuvchi dasturlari
 - e) To’g’ri javob yo’q
63. Kiritish maydoni nima uchun kerak?
- a) Unga klaviaturadan aniq bir matnli ma’lumot kiritiladi.
 - b) Muloqot oynasining yopish uchun ishlatiladi
 - c) Bir mavzu bilan bog’langan oyna sahifasi
 - d) Ma’lumotlar olish uchun ishlatiladi
 - e) To’g’ri javob yo’q
64. Bosh menyuning qidirish qism menyusida nima ish bajariladi?
- a) Kerakli ob’yektlar qidiriladi
 - b) Kerakli ob’yektlar o’chiriladi
 - c) Kerakli ob’yektlar nusxalanadi
 - d) Kerakli ob’yektlar olinadi

- e) operasion tizim bilan to'gallanadi
65. Bosh menyuning Bajarish qism menyusida nima ish bajariladi?
- a) Kerakli ma'lumot olinadi
 - b) Operatsion tizim bilan ish tugatiladi
 - c) Kerakli obyektlar qidiriladi
 - d) ShK xotirasida dasturni ishga tushiradi
 - e) Ish stolini parametrlari o'zgartiriladi
66. Bosh menyuning dasturlar qism menyusida nima ish bajariladi?
- a) Foydalanuvchi ishlagan oxirgi 15 ta hujjat ro'yxatini chiqaradi
 - b) Foydalanuvchi dasturini formatlaydi
 - c) Dasturni formatlaydi
 - d) Operasion tizim bilan ishni to'gatadi
 - e) Foydalanuvchi o'ziga kerakli ma'lumotlarni oladi
67. Windows yo'l boshlovchisini ishga tushirish usulini toping?
- a) Bosh menyuning dasturlar qism menyusi orqali
 - b) Ishchi stolidagi ishga tushirish tugmasi orqali
 - c) Mening kompyuterim yoki Tarmoqli muhit papkasi orqali
 - d) Papka oynasida sichqonchani tizimli menyu belgisi bo'yicha bosish kerak
 - e) Yuqoridagi hamma javoblar to'g'ri
68. Magnit diskni formatlashda qaysi papka ochiladi?
- a) Мой компьютер
 - b) Сетевое окружение
 - c) Yo'l boshlovchi
 - d) Корзина
 - e) Windows
69. MS Word muharririning asosiy vazifasi nimadan iborat?
- a) Grafik muharriri
 - b) Jadval proessori
 - c) Elektron pochta
 - d) Matn muharrir
 - e) To'g'ri javob yo'q
70. MS Word tahrirlagichi faqatgina qaysi muhitda ishlay oladi?
- a) Microsoft
 - b) MS Windows
 - c) MS DOS
 - d) NC
 - e) To'g'ri javob yo'q
71. MS Wordda uskunalar paneli nimalardan tashkil topgan?
- a) Grafik elementlardan
 - b) Formulalardan

- c) Menyu elamentlardan
 - d) Funktsiyalardan
 - e) Chizgichlardan
72. „Hujjat” bu qanday tushuncha?
- a) Bu biror- bir ishchi faylning to’liq mazmunidir.
 - b) Bu kompyuterda bajariladigan fayldir.
 - c) Bu foydalanuvchi papkasidir.
 - d) Bu kompyuterning ma’lumotlar to’plamidir.
 - e) To’g’ri javob yo’q.
73. Bosh menyuning „Настройка” bandi nima ish bajaradi?
- a) Kompyuter xotirasidagi dasturlarni ishga tushiradi
 - b) Kompyuter xotirasidagi hujjatlarni ochadi
 - c) Windows ma’lumotnoma tizimiga murojaat kiladi
 - d) Foydalanuvchiga to’g’rilash mumkin bo’lgan tashkil etuvchilar ro’yxatini chiqaradi.
 - e) To’g’ri javob yo’q
74. Ko’p oynali rejimni nima afzalligi bor?
- a) Foydalanuvchi charchamaydi
 - b) Foydalanuvchi zerikmaydi
 - c) Birdaniga bir necha obyektlar bilan ishlash mumkin
 - d) Buyruqlarni bajarish avtomatik bajariladi
 - e) Kerakli ilovalar paydo bo’ladi
75. Sichqoncha kursorining eng asosiy ko’rinishi qanaqa bo’ladi?
- a) Qumli soat
 - b) Chapga yuqoriga yo’nalgan strelka
 - c) Ikki tamonga yo’nalgan strelka
 - d) Kesishgan to’g’ri yo’nalgan strelkalar
 - e) To’g’ri javob yo’q
76. Power Point dasturida qanday ishlarni amalga oshirish mumkin?
- a) Matn kiritish
 - b) Animatsiyali prezentatsiyalar yaratish
 - c) Ma’lumotlar omborini yaratish
 - d) Hisoblash ishlarini amalga oshirish
 - e) Rasm chizish
77. Power Point dasturida bo’sh prezentasiya hosil qaysi komanda yordamida bajariladi.
- a) «Пустую презентацию»
 - b) «Web-страницы»
 - c) «Презентации»
 - d) «Дизайны»

- e) «Программы»
78. Power Point dasturida rasm chizish uchunpanelidan foydalaniladi
- a) Стандартный»
 - b) «Создать слайд»
 - c) «Рисование»
 - d) «Выберите авторазметку»
 - e) «Формат автофигуры»
79. Power Point dasturida ma'lumotlar qaysi formatda saqlanadi?
- a) Prezentasiya Power Point
 - b) Demonstrasiya
 - c) GIF formati
 - d) JPG formati
 - e) Hamma javoblar to'g'ri
80. Animatsiya hosil qiluvchi komanda qaysi javobda to'g'ri ko'rsatilgan?
- a) «Вставка»
 - b) «Показ слайдов»
 - c) «Время»
 - d) «Анимации»
 - e) «Эффекты»
81. Power Point dasturida animasiyalarni ko'rish qaysi komanda yordamida bajariladi?
- a) «Закрыть» tugmasi yordamida
 - b) «Создать» tugmasi yordamida
 - c) «Файл» tugmasi yordamida
 - d) «Просмотр Анимации» buyrug'i yordamida
 - e) «Показ Слайдов» menyusi yordamida
82. Power Point dasturida slaydlarga rang tanlash qaysi buyruq yordamida amalga oshiriladi?
- a) «Сортировщик слайдов» bo'yug'i yordamida
 - b) «Сохранить» bo'yug'i yordamida
 - c) «Показ» bo'yug'i yordamida
 - d) «Открыт» bo'yug'i yordamida
 - e) «Фон» bo'yug'i yordamida
83. Excel dasturidagi asosiy menyu nimaga xizmat qiladi?
- a) Excel dasturining ko'pgina buyruqlarini bajarish uchun.
 - b) Word dasturida ishlash uchun
 - c) Jadvalni tuzish va tahrirlash
 - d) Menyu bilan ishlash uchun
 - e) Dasturga kirish uchun
84. Elektron jadvalga yangi varaq qanday qo'shiladi?

- a) «Вставка» menyusi yordamida
 - b) «Сервис» menyusi yordamida
 - c) «Формат» menyusi yordamida
 - d) «Файл» menyusi yordamida
 - e) To'g'ri javob yo'q
85. Excellda kengaytmasi qanday bo'ladi?
- a) ppt b) com c) xls d) exe e) ru
86. Formula va funksiyalar bilan ishlash uchun qaysi buyruqdan foydalaniladi?
- a) Σ -(summa)asboblar panelidan
 - b) Formula komandasidan
 - c) Simvol komandasidan
 - d) f funksiyasidan
 - e) «Вставка» menyusidan
87. Excel da Faol hujjatni xotirada saqlash belgisi qaysi?
- a)  b)  c)  d)  e) 
88. Excel dasturining ish maydonida ustunlar qanday belgilangan?
- a) Harflar bilan
 - b) Raqamlar bilan
 - c) Rasmlar bilan
 - d) Belgilar bilan
 - e) Ustunlar belgilangan emas
89. Yacheyka nomi maydonidagi ma'lumot nimani bildiradi?
- a) Joriy yacheyka nomini
 - b) Joriy yacheyka tarkibini
 - c) Satrdagi joriy yacheyka nomerini
 - d) Ustundagi joriy yacheyka nomerini
 - e) To'g'ri javob yo'q
90. Yacheykaga ma'lumotlar kiritilib Enter klavishasi bosilgandan so'ng nima bo'ladi?
- a) Keyingi yacheyka faollashtiriladi
 - b) Yacheykaning faolligi yo'qoladi
 - c) Yacheyka nomi maydoni bo'shab qoladi
 - d) Hech qanday o'zgarish bo'lmaydi
 - e) To'g'ri javob yo'q
91. Excellda ustun soni qancha?
- a) 256 ta son tartibi
 - b) 256 ta lotin bosh harflaridan
 - c) 256 ta rus harflaridan
 - d) 256 ta lotin va rus harflaridan

- e) 256 ta simvollik belgilardan
92. Excell da satr soni qancha?
- a) 16387 b) 16385 c) 16384 d) 16383 e) 13684
93. Formulalar qatoridagi ma'lumotlarni tahrir qilish uchun...
- a) F2 tugmasini yoki sichqonchaning chap tugmasini bosish kerak
b) F2 tugmasini yoki sichqonchaning o'ng tugmasini bosish kerak
c) Kursorni tahrir qilinishi kerak bo'lgan katak ustiga qo'yib, tahrirni boshlash
d) Ma'lumotni tahrir qilishda yangidan yozish lozim
e) To'g'ri javob yuq
94. Excellda faylni yangi nom bilan xotiraga saqlash qanday amalga oshiriladi?
- a) «Файл», «Сохранить как» komandasi yordamida
b) «Файл», «Сохранить» komandasi yordamida
c) Standart asboblar panelidagi disket rasmlı piktogrammada
d) Sichqonchani chertish orqali
e) Saqlab bo'lmaydi
95. Yacheykaga so'zni qanday kiritish mumkin?
- a) Sichqoncha orqali yacheyka tanlanib, kerakli so'z kiritiladi
b) F2 tugmacha orqali
c) X tugmacha orqali
d) Keyingi yacheyka bo'sh turishi kerak
e) Kiritib bo'lmaydi
96. Ustunning kengligini qanday o'zgartirish mumkin?
- a) Ustundagi yacheykani ajratib va «Формат», - « Столбец» shirina buyrug'i orqali
b) Sichqonchaning ko'rsatgichini ustunning o'ng chegarasiga o'rnatib va chegarani o'ngga yoki chapga ko'chirib
c) Boshqa yacheykaga o'tib
d) a) va b) to'g'ri javoblar
e) Kengligi o'zgarmaydi
97. Funksiya masteri nima uchun qo'llaniladi?
- a) Har qanday funksiyani kiritish va tahrirlash uchun
b) Yacheykada matnni tekislash uchun
c) Har xil diagrammalarni yaratish uchun
d) Yacheykada formulaning natijasini chiqarish uchun
e) To'g'ri javob yo'q
98. Yacheykani qanday tozalash mumkin?
- a) Sichqonchani chap tugmachasini bosib va «Формат» yacheyka buyrug'ini tanlab
b) Yacheykani tanlab va Ayirboshlash buferini tanlab

- c) Yacheykani ajratib va «Правка» - «Удалить» buyrug‘i bilan yoki «Delete» tugmasini bosib
- d) Sichqonchani ikki marta bosib
- e) To‘g‘ri javob yo‘q
99. Diagrammani qanday chiqarish mumkin?
- a) Kerakli yacheykalarni ajratib va «Формат» yacheyki buyrug‘ini tanlab
- b) Kerakli ustunlarni ajratib va Master diagramm tugmachasini bosib
- c) Kerakli yacheykalarni tanlab, sichqonchani o‘ng tugmachasini bosib va «Формат» yacheyki buyrug‘ini tanlab
- d) Yacheykalarning diapazonini tanlab va Master funksiy buyrug‘ini tanlab
- e) To‘g‘ri javob yo‘q
100. Excellda formula qaysi belgidan boshlanishi kerak?
- a) Probel belgisidan
- b) Teng belgisidan
- c) Plyus belgisidan
- d) Minus belgisidan
- e) Ko‘paytirish belgisidan

O‘zbekiston Respublikasi
oliy ta’lim muassasalarining WEB saytlari va elektron manzillari

№	Oliy oquv yurti nomi	WEB- saytlar nomi
1.	Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi	www.edu.uz
2.	O‘rta maxsus kasb-hunar ta’lim markazi	www.markaz.uz
3.	Samarqand viloyat hokimligi o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi boshqarmasi	www.samusspo.uz
4.	Pedagogika ta’lim muassasalari	www.pedagog.uz
5.	Westminster International University in Tashkent	http://www.wiut.uz
6.	Ташкентский государственный экономический университет	http://www.tsue.uz
7.	Национальный Университет Узбекистана	http://www.nuu.uz
8.	Ташкентский государственный педагогический университет	http://www.tdpu.uz
9.	Андижанский государственный университет	http://www.andijon-du.narod.ru
10.	Ургенский государственный университет	http://www.andijon-du.narod.ru
11.	Университет мировой экономики и дипломатии	http://www.uwed.uz

12.	Самаркандский государственный университет	http://www.samdu.uz
13.	Наманганский государственный университет	http://www.namsu.uzpak.uz
14.	Ташкентский государственный аграрный университет	http://www.tsau.uz
15.	Бухарский государственный университет	http://bukhsu.uzsci.net
16.	Гулистанский государственный университет	http://guldu.uz
17.	Ташкентский университет информационных технологий	http://tuit.uz
18.	Ташкентский Исламский университет	http://tiu.uz
19.	Каракалпакский государственный университет	http://www.qmu.uz
20.	Ферганский Государственный Университет	http://fdu.vodiy.uz http://www.fdu.uz
21.	SamDU Magistratura markazi	http://magistr.samdu.uz
22.	Ташкентский Государственный Техничес-кий Университет. Кафедра "Информатика"	http://inform.fromru.com
23.	Экономический факультет Самаркандского государственного университета	http://iqtisod.samdu.uz
24.	Термезский государственный университет	http://www.termezsu.uz
25.	Узбекский государственный университет мировых языков	http://uswlu.freenet.uz
26.	Ташкентский государственный аграрный университет	http://www.tsau.uz
27.	Каршинский государственный университет	http://qardu.uzpak.uz
28.	Неофициальный сайт Ташкентского Института Инженеров Железнодорожного Транспорта	http://www.tashiit.com
29.	Ташкентский государственный юридический институт	http://www.tsil.uz
30.	Наманганский инженерно-экономический институт	http://namiei.uzpak.uz
31.	Бухарский технологический институт пищевой и легкой промышленности	http://www.bti.uznet.net
32.	Ташкентский фармацевтический институт	http://www.pharmi.uz

33.	Ташкентский автомобильно-дорожный институт	http://www.tayi.uz
34.	Ташкентский архитектурно-строительный институт	http://tasi.uzsci.net
35.	Ташкентский государственный педиатрический медицинский институт	http://www.tashpmi.fan.uz
36.	Ташкентский институт инженеров железнодорожного транспорта	http://www.tashiit.uz
37.	Ташкентский финансовый институт	http://www.tfi.uz
38.	Самаркандский государственный архитектурно-строительный институт	http://www.samgasi.uz
39.	Ташкентский государственный институт востоковедения	http://orientalins.uzsci.net
40.	Toshkent to'qimachilik va yengil sanoat instituti ta'lim yo'nalishlari portali	http://ttesi.uz
41.	Самаркандский институт экономики и сервиса	http://www.sies.uz
42.	Навоийский государственный педагогический институт	http://www.nspi.uz
43.	Каршинский инженерно-экономический институт	http://www.qmii.uz
44.	Ферганский политехнический институт	http://www.farpi.uz
45.	Самаркандский государственный институт иностранных языков	http://sifl.50megs.com
46.	Факультет бизнес и экономика Бухарского технологического института пищевой и легкой промышленности	http://www.bmf.bukhara.uz
47.	Нукусский государственный педагогический институт	http://www.ndpi.uz
48.	Кокандский государственный педагогический институт	http://www.qdpi.uz
49.	Самаркандский государственный медицинский институт	http://www.samti.fan.uz
50.	Андижанский государственный педагогический институт языков	http://aspil.freenet.uz
51.	Андижанский Государственный Медицинский Институт	http://www.andmi.uz
52.	Джизакский государственный педагогический институт	http://jspi.re.uz/
53.	Институт национального искусства и дизайна	http://www.mrdi.re.uz
54.	Самаркандский сельскохозяйственный институт	http://samai.uzpak.uz

55.	Ташкентский государственный институт востоковедения	http://www.tdshi.uz
56.	Ташкентский институт ирригации и мелиорации	http://www.tiim.fan.uz
57.	Ташкентский государственный авиационный институт	http://tdai.uz
58.	Узбекский государственный институт физической культуры	http://www.uzditi.uz
59.	Андижанский Сельскохозяйственный Институт	http://aqxi.freenet.uz
60.	Ташкентский государственный институт культуры	http://www.tsic.uz
61.	Ташкентский областной педагогический институт	http://www.tvdpi.uzpak.uz
62.	Бухарский государственный медицинский институт	http://www.buhmi.uz
63.	Андижанский инженерно-экономический институт	http://www.andmii.uz
64.	Национальный институт художеств и дизайна имени Камолиддина Бехзода	http://mrdi.sarkor.uz
65.	Ташкентский институт искусства	http://www.artinst.uz
66.	Наманганский инженерно-педагогический институт	http://nammpi.uzpak.uz
67.	Джизакский политехнический институт	http://jizpi.freenet.uz
68.	Ташкентский институт усовершенствования врачей	http://www.tipme.uz
69.	Навоийский государственный горный институт	http://www.nsmi.uz
70.	Кокандский государственный педагогический институт	http://http://www.qdpi.freenet.uz

Masofaviy ta'lim markazlarining Internetdagi manzillari

№	Masofaviy ta'lim markazlari nomlari	WEB- saytlar nomi
1.	O'zbekiston ziyolilari web sayti	www.ziyonet.uz
2.	Iste'dod	www.istedod.uz
3.	Бесплатные курсы дистанционного обучения разработанные в Узбекистане	www.dl.freenet.uz
4.	Центр дистанционного образования «Эйдос»	http://eidos.ru/journal/2006/1016.htm www.eidos.techno.ru/index.htm

5.	Виржиния университетининг Он-лайн курслари	www.web.vcu.edu
6.	Virginia Community Colleges Schools	www.so.cc.va.us/vccsonline/
7.	Халқаро масофали ўқитиш курслари	www.dlcoursefinder.com
8.	Евразия масофали ўқитиш тизими Ассоциацияси	www.dist-edu.ru
9.	Евразия очик институти масофавий ўқитиш маркази	www.eoi.ru
10.	Европа масофали таълим курслари	www.eden.bme.hu
11.	Центр Дистанционного Обучения в Великобритании	http://www.study-business.com/
12.	Европейской Ассоциации Дистанционного Образования.	www.eadl.org/
13.	Дистанционное обучение по всему миру.	www.naruto-u.ac.jp/~nisirohr/distancedu.html
14.	Ресурсы интернет по дистанционному обучению во всем мире.	www.fae.plym.ac.uk/tele/resources.html#Institutions
15.	Дистанционное образования по MBA программам.	businessmajors.about.com/education/businessmajors/library/weekly/aa032299.htm
16.	Интернет масофавий ўқитиш Маркази	www.lessons.ru/home.htm www.cdo.ru/index_new.asp www.uni.hl.ru/infor/infor.htm
17.	Халқаро ЛИНК менежмент институти масофавий ўқитиш маркази	http://ou-link.ru/de/
18.	Петразаводск университети масофавий ўқитиш маркази	www.karelia.ru/psu/Chairs/KOF/homekof_a.html
19.	Томбов давлат техника университети масофавий ўқитиш маркази	http://des.tstu.ru/des/
20.	Пермь давлат университети масофавий ўқитиш маркази	http://www.edu.psu.ru/main.html
21.	Россия ахборот технологиялар очик университети масофавий ўқитиш маркази	www.intuit.ru
22.	Америка Қўшма Штатлари Массачусетс тех-нология институти масофавий ўқитиш маркази	www.OCW.MTI.EDU

23.	Самара аэрокосмический университет массовый учебный центр	www.cnit.ssau.ru/ito/index.htm
-----	--	--

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati :

1. Ahmedov A., Tayloqov N. «Informatika». Akademik lisey va kasb-hunar kollejlari uchun darslik. - T.: «O'zbekiston», 2001.
2. N. Noraliyev va boshqalar «O'qituvchilar faoliyatida axborot texnologiyalaridan foydalanish» T.: «O'MKHTRI» 2004
3. Abduqodirov A. A., Hayitov A.G', Shodiyev R.R. «Axborot texnologiyalari». T. «O'qituvchi». 2002.
4. G'ulomov S.S. va boshq. «Iqtisodiy informatika». T.: «O'zbekiston», 1999.
5. Sattarov A. «Informatika va axborot texnologiyalari» T. «O'qituvchi» 2002.
6. Aripov M, Haydarov A. «Informatika asoslari». T. «O'qituvchi» 2002.
7. S.I. Rahmonqulova «IBM PC shaxsiy kompyuterida ishlash». „Sharq“ NMK-S. PRINT. Toshken - 1998
8. «Axborot tizimlari va texnologiyalari». OUYu talabalari uchun darslik Mualliflar: G'ulomov S.S., Alimov R.X., T.: «Sharq», 2000.
9. Xislop B, EnJell D. «Microsoft Word 2000». Bibliya polzovatela. Moskva-Sankt Peterburg-Kiev. kompyuternoye izdatelstvo «Dialektika» 2001 g.
10. A.A. Jurin, I.A. Milyutina „Microsoft Office 97 для школьников и начинающих пользователей”. Moskva. „Akvarium”, 1998
11. Denisov.V.«Windows 95 с самого начала»-SPB:Piter. 1996.
12. A. Kodesnikov« Excel 97».K.:Izdatelskaya gruppa VNV.1997
13. Абдуқодиров А.А.,«Масофали ўқитишга оид атамалар изоҳли лугати», Истеъдод жамғармаси, 2005 йил.

MUNDARIJA

Kirish.....	3
Axborot texnologiyalari haqida asosiy tushuncha.....	3
Multimediya vositalari	5
Qo‘shimcha qurilmalar.....	6
Tashqi xotiralar.....	6
Klaviatura va sichqoncha	8
Kompyuter bilan ishlatiladigan axborot texnik vositalar.....	9
Internet xalqaro tarmog‘i.....	9
Mamlakatlar va tashkilotlar kodlari.....	11
Xalqaro aloqa tarmogi(Internet)ga doir atamalarning izohli lug‘ati.....	15
Masofaviy ta’limga oid atamalarning izohli lug‘ati.....	23
Test topshiriqlari	42
O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim muassasalarining WEB saytlari va	

elektron manzillari	57
.....	
Masofaviy ta'lim markazlarining Internetdagi manzillari.....	60
Foydalanilgan	62
adabiyotlar.....	

Adadi 100 nusxa. Buyurtma 8/10. Bahosi kelishilgan narxda.

Sartepa turizm va maishiy xizmat kasb-hunar kolleji kichik bosmaxonasida chop etildi.
Manzil: Samarqand shahri, Sartepa maskani, Turizm kolleji binosi.